
KOULUKIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2013

Marika Määttänen

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvatus

Tekijä	Marika Määttänen	Vuosi 2013
Työn nimi	Koulukiusaamiseen puuttuminen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä tuotiin esiin kokemuksia Punaisen Ristin Tampereen Nuorten turvatalolla ohjatusta koulukiusaamista käsittelevästä vertaisryhmästä. Ryhmä suunnattiin tamperelaisille seitsemäsluokkalaisille koulukiusaamista kohdanneille tytöille.

Havainnoimalla ryhmän toimintaa tarkasteltiin, miten seitsemäsluokkalaiset tytöt haluavat käsitellä koulukiusaamista ja miten koulukiusaamisteema tulisi ottaa ohjauksessa huomioon. Opinnäytteen tuloksia tullaan hyödyntämään tulevissa Nuorten turvatalolla järjestettävissä ryhmissä.

Laadullisen tutkimusmateriaali kerättiin osallistuvan havainnoinnin, videomateriaalin sekä palautelomakkeiden kautta. Ryhmäkerrat pohjautuivat toimintatutkimukselliseen otteeseen. Ryhmät etenivät prosessinomaisesti palautelomakkeista saatujen palautteiden avulla eteenpäin.

Tutkimuksen mukaan seitsemäsluokkalaiset tytöt haluavat käsitellä koulukiusaamista keskustelemalla sekä toiminnallisesti. Parhaiten koulukiusaamista käsittelevä ryhmä toimii suljettuna teemaryhmänä, jonka ohjaajina toimivat työntekijä yhdessä vapaaehtoisen kanssa. Muita esille nousseita aiheita olivat yksinäisyys, ohjaajan rooli ryhmän vetäjänä sekä vertaisryhmän merkitys koulukiusaamisteeman käsittelyssä.

Avainsanat koulukiusaaminen, Punaisen Ristin Nuorten turvatalo, vertaisryhmä, vertais-tuki

Sivut 45 s. + liitteet 3 s.

HÄMEENLINNA

Degree programme in Social Service
Sociopedagogical Education

Author

Marika Määttänen

Year 2013

Subject of Bachelor's thesis

Tackling Bullying

ABSTRACT

The aim of this thesis is to present experiences from a peer group concerning bullying at Finnish Red Cross Youth shelter. The group was aimed at girls from Tampere in their seventh year of school, who had had experiences with bullying. By observing the group, it will examine how the seventh-year girls wish to deal with bullying and how the theme of bullying ought to be considered in the running of the group. The results of thesis will be used in future groups at the Youth shelter.

The qualitative research material was gathered through participative observation, video material and feedback forms. The group sessions were influenced by action research. The groups progressed using feedback from the feedback forms.

According to research, the seventh-year girls want to deal with bullying both through discussion and action. The best way to conduct a group concerning bullying is a closed theme group run by an employee and a volunteer. Some other themes that arose from the group were loneliness, the role of the counsellor as the group leader and the significance of a peer group in handling the theme of bullying.

Keywords Bullying, Red Cross Youth shelter, peer group, peer support

Pages 45 p. + appendices 3 p

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	YLÄKOULUIKÄINEN NUORI.....	2
2.1	Fyysiset muutokset.....	2
2.2	Psyykkinen kehitys.....	3
2.3	Sosiaalinen kehitys.....	4
3	KOULUKIUSAAMINEN	4
3.1	Määritelmä	4
3.2	Kiusaamisen muodot	5
3.3	Kiusaamisen vaikutukset.....	6
3.4	Kiusaamiseen puuttuminen	7
3.4.1	Toimintamallit kiusatun tukena	7
3.4.2	Opettaja luokkahengen luojana	8
3.4.3	Koulu turvallisena oppimisympäristönä.....	9
3.4.4	Vanhempien rooli	9
3.4.5	Koulun ulkopuoliset tahot	10
4	VERTAISTOIMINTA	10
4.1	Vertaisryhmä	11
4.2	Vertaistukitoiminta.....	12
4.3	Koulukiusaaminen ja vertaistukiryhmä.....	12
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA KEHITTÄMISTYÖ	13
1.1	Interventiot	13
5.1	KiVa Koulu -ohjelma.....	15
5.2	Tutkimuksia koulukiusaamisesta	15
6	PUNAISEN RISTIN NUORTEN TURVATALO	18
7	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
8	TUTKIMUSMENETELMÄT	20
8.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	20
8.2	Toimintatutkimuksellinen ote	20
8.3	Tiedonkeruumenetelmä.....	21
8.3.1	Havainnointi tiedonkeruumenetelmänä.....	22
8.3.2	Kyselylomake tiedonkeruumenetelmänä.....	22
8.4	Aineiston analyysi	23
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	24

10 RYHMÄKERRAT – PALAUTTEET JA REFLEKTIOT	25
10.1 Tutustuminen.....	26
10.2 Tutustuminen ja ryhmäytyminen	27
10.3 Ryhmäytyminen ja omat tunteet	29
10.4 Minäkuva.....	30
10.5 Minä selviän	31
10.6 Voimaantuminen	32
10.7 Ryhmän päättäminen.....	32
11 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
11.1 Keskustelu toimintamuotona.....	33
11.2 Toiminnallisuus koulukiusaamiskokemusten avaajana	34
11.3 Ohjaajan rooli.....	34
11.4 Vertaisryhmätoiminta koulukiusaamiseen puuttumisen työmuotona	35
12 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	36
13 POHDINTA.....	36
13.1 Ryhmän koko, kesto ja sisältö.....	36
13.2 Ohjaajan rooli.....	38
13.3 Nuorten yksinäisyys	38
13.4 Tutkimusmenetelmien ja aineistonkeruun soveltuminen tutkimukseen	39
13.5 Yhteenveto ja käytännön sovellutus.....	40
13.6 Lopuksi.....	41
LÄHTEET	42

Liite 1	Esite
Liite 2	Tutkimuslupa
Liite 3	Palautekysymykset

1 JOHDANTO

Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuu 6–10 % suomalaisista peruskoululaisista. Tämä tarkoittaa, että puolesta miljoonasta suomalaisesta peruskoululaisesta 50 000 kärsii koulukiusaamisesta joka viikko. Kiusaaminen on yleensä pitkäkestoista ja toistuvaa. Tämä vaarantaa kiusatun terveyden ja ikäkaudenmukaisen kehityksen. Kiusaamisen terveydelliset haitat jatkuvat monesti aikuisuuteen asti. (Mikkonen, Naapuri 2008, 5.)

Koulukiusaamisella on siis monesti pitkäkestoiset ja vakavat vaikutukset nuoren minä -kehitykseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Kiusaaminen alkaa monesti jo alakouluiässä ja toisinaan jopa vieläkin aiemmin. Se, miksi joku joutuu kiusaamisen kohteeksi, on monisäikeinen asia.

Opettajien ammattijärjestön (2006) ohjeiden mukaan koulukiusaaminen on koulussa ilmenevä ongelma, johon pitää myös koulussa puuttua. Koulun pitää laatia oma kiusaamista ehkäisevä ohjelma. Siihen on vuosien myötä kehitetty kouluissa erilaisia menetelmiä ja interventioita. Viimeisin työväline koulukiusaamisen ehkäisemiseksi koulumaailmassa on KiVa -koulutoiminta. KiVa -koulu (Kiusaamisen Vastainen) toiminta antaa opettajille erilaisia materiaaleja ehkäistä koulussa tapahtuvaa kiusaamista ja puuttua siihen välittömästi.

Viimeaikoina myös koulun ulkopuoliset tahot ja julkisuuden henkilöt ovat heränneet koulukiusaamisongelmaan ja sen laajuuteen. Esimerkiksi televisiosta tutut Duudsonit kiertävät kouluja puhumassa Jekku-kirjansa kautta koulukiusaamisesta. Heidän esitelmänsä pohjana on ajatus, että vaikka kiusaamista ei saadakaan kitkettyä pois, on tärkeää, että aikuiset puuttuvat siihen. (Vainio 2011, Aamulehti 10.8.2011, B13; Olli 2013, Seutulehti Uutis Oiva 7.3.2013, 5.)

Punaisen Ristin Tampereen Nuorten turvatalossa havahduttiin koulukiusaamiseen Turvatalossa olevien nuorten kertomusten pohjalta. Monet masennuksesta oirehtivat nuoret kertoivat omista koulukiusaamiskokemuksistaan. Nimitte- lyn, syrjimisen ja muun psyykkisen väkivallan vuoksi nuoret jäivät ilman ystäviä ja kiusaaminen jätti syvät arvet nuorten itsetuntoon ja mursi minäkuva. Yksinäisyys ja kolhittu itsetunto oli monen nuoren kohdalla murrosiässä puh- jenneen masennuksen taustalla. (Korhonen 2011, Aamulehti 26.9.2011, A13.) Kuten Salmivalli (2010, 29) on tutkimuksissaan todennut, paras keino ehkäis- tä kiusaamista on ystävyyssuhteet. Jo yksi ystävä antaa nuorelle voimaa kes- tää pitkäkestoistakin kiusaamista.

Tutkin opinnäytetyössäni, miten Punaisen Ristin Tampereen Nuorten turvata- lo, kolmannen sektorin toimijana, voisi ryhmämuotoisella toiminnalla tukea ja auttaa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneita nuoria. Tutkimuskysymyksinä

on vastata kysymyksiin, miten seitsemäsluokkalaiset tytöt haluavat koulukiusaamista käsiteltävän vertaistukiryhmässä sekä millaiset toiminnot tukevat koulukiusaamisen käsittelyä vertaistukiryhmässä.

Opinnäytetyöni alussa kuvaan yläkouluikäisen nuoren murrosiän tuomista psyykkisistä ja fyysisistä muutoksista, sosiaalisesta kehittymisestä sekä nuoresta ryhmän jäsenenä. On tärkeää huomata, kuinka herkkä aika murrosikä on varsinkin nuoren psyykkiselle kasvuille. Selvennän myös vertaisryhmään kuulumisen tärkeydestä, sillä kiusaaminen eristää nuoret kaveriryhmän ulkopuolelle, mikä taas vaikuttaa negatiivisesti nuoren sosiaaliseen ja psyykkiseen kasvuun. Ennen oman tutkimukseni kuvaamista mainitsen muista koulukiusaamiseen puuttumiseen tähtäävistä tutkimuksista ja interventioista. Kerron myös Punaisen Ristin Nuorten turvatalon toiminnasta, sillä työelämälähtöisen opinnäytetyöni tarkoituksena on koota yhteen kokemuksia uudesta ryhmätoimintamuodosta Tampereen Nuorten turvatalolla.

2 YLÄKOULUIKÄINEN NUORI

Nuoruus jaetaan kolmeen vaiheeseen: varhaisnuoruuteen (noin 11–14 -vuotiaat), keskinuoruuteen (noin 15–18 -vuotiaat) ja myöhäisnuoruuteen (noin 19–25 -vuotiaat) (Aaltonen, Ojanen, Vihunen, Vile'n 2003, 18). Tässä opinnäytetyössä nuorella tarkoitetaan 13 -vuotiasta keskinuoruutta viettävää nuorta.

Nuoren kehitykseen kuuluu voimakas fyysinen, motorinen ja psyykkinen sekä sosiaalinen kasvaminen, johon vaikuttavat niin nuoren omat hormonaaliset tekijät kuin perimä, ympäristötekijät ja oma aktiivisuus. (Aaltonen ym. 2003, 51–52).

Murrosiän tuomat muutokset ovat hämmäntäviä niin nuorelle itselleen kuin ympäristölle. Nuoren kiinnostus koulua kohtaan vähenee, harrastusten rooli arjessa ohenee, nuori saattaa muuttua araksi ja epävarmaksi itseään kohtaan. Nuori käy läpi samansuuntaista minän muutosprosessia kuin ensimmäisenä elinvuotenaan. Lapsuus ja nuoruus ovat näin ollen samankaltaisia ihmisen persoonaa syvästi muokkaavia ajankohtia. (Aaltonen ym. 2003, 77–78.)

2.1 Fyysiset muutokset

Nuoren aivolisäkkeen erittämä gonadotropiinin ja sukupuolirauhasten erittämien steroidien tuotanto lisääntyy, saaden aikaan eri hormonien lisäerittymisen. Tämä monimutkainen hormonijärjestelmän aktivoituminen saa aikaan puberteettiin liittyvät muutokset. (Aaltonen ym. 2003, 51–52.)

Puberteetti ilmenee tytöillä kuukautisten alkamisena, pituuskasvun kiihtymisenä, rintojen sekä kainalo- ja häpykarvojen kasvuna. Pojilla puberteetin alkamisen voi huomata pituuskasvun kiihtymisenä, kivesten suurentumisena,

peniksen kasvuna, häpy- ja kainalokarvojen kasvuna, lihasmassan kehittymisen, lisääntyneenä hien- ja talinerityksenä sekä äänenmurroksena. (Aaltonen ym. 2003, 52–58, Fenwick & Smith 1994, 19.)

2.2 Psyykkinen kehitys

Murrosiässä nuori peilaa omaa minuuttaan vahvasti ympäröivään maailmaan, miettien omaa itseään ja paikkaansa siinä. Hän pyrkii löytämään oman yksilöllisyyden eli oman identiteetin roolien ja kokeilujen kautta. Identiteetin etsiminen liittyykin vahvasti nuoren suhteeseen ulkomaailmaan. (Aaltonen ym. 2003, 74–75.)

Aho ja Laine (1997, 20–23) toteavat että itsetunto ja minäkuvaan liittyvät läheisesti toisiinsa. Itsetunto näyttää, tiedostaako nuori itsensä ja tunteeko ja arvostaako hän itseään. Hyvä itsetunto ei siis kerro välttämättä yhteyttä ulkoiseen menestymiseen. Itsetunto on itsenäisyyden kokemus ja pysymistä omien ratkaisujensa takana sekä myös rohkeutta olla juuri sellainen, joka itse haluaa olla. Itsetunto kertoo siitä arvosta, jonka ihminen antaa itselleen ja käsityksilleen itsestään. Itsetunto ei ole muuttumaton. Itsetunnon vahvuuden kokemus vaihtelee ihmisen elämäntilanteen mukaan ja muotoutuu elämäkokemusten myötä. Nuoret painottavat itsetuntonsa fyysisiin piirteisiin, aikuisen painottaessa enemmän oman elämänsä hallintaa ja vastuuseen.

Minäkuvan rakentuminen ja muutokset puolestaan liittyvät nuoren sisäisen maailman kehittymiseen. Minäkuvan muokkaantumiseen liittyy joillakin nuorilla raju uhmaaminen, toisilla se taas käy sisäisen prosessin kautta. Nuori etsii omia rajojaan sekä vapauksiensa ja vastuidensa rajapintoja. Hän pyrkii kasvamaan omaksi minäkseen. (Aaltonen ym. 2003, 78.)

Jotta minäkuvan positiivinen kasvu onnistuisi, tarvitsee nuori kokemuksen, että hän pystyy vastaamaan kehityshaasteisiin. Nuoren elämään vaikuttaa niin hänen oma persoonansa perimineen, historioineen, tarpeineen, voimavaroineen ja haaveineen kuin ympäristön tuomat velvollisuudet, odotukset, toimintamahdollisuudet ja tuki. Nämä luovat pohjan nuoren kehityshaasteille. Onnistuessaan kehityshaasteet vahvistavat positiivista minäkuvaa sekä elämäntähtäystä. Epäonnistuessaan kehityshaasteissa nuori kokee olevansa huono ja epäonnistunut. Nuorelle tulee tällöin negatiivinen kuva itsestään. Sitä kautta myös nuoren syrjäytymisen uhka kasvaa. (Aaltonen ym. 2003, 82–84.)

Kasvaakseen tasapainoiseksi nuoreksi ja aikuiseksi, nuori tarvitsee positiivista palautetta, empatiaa ja kannustusta ympäristöltään sekä tarvittaessa keskusteluja pettymyksistä ja epäonnistumisista. Ennen kaikkea nuori tarvitsee läheisen turvallisen aikuisen sekä tasavertaisia ikätovereita. (Aaltonen ym. 2003, 84.)

2.3 Sosiaalinen kehitys

Nuorella on vahva halu kuulua ryhmään ja tulla hyväksytyksi. Ryhmän jäsenenä oleminen pohjautuu nuoren omaan persoonaan ja vuorovaikutustaitoihin, joihin vaikuttavat nuoren aiemmat kokemukset sekä muualta saadut tiedot sosiaalisista normeista, kulttuurisista stereotypioista ja muiden sosiaalisista rooleista. Ryhmän sisällä puolestaan arvioidaan nuoren arvoja, normeja, asenteita, sosiaalisuutta. Mikäli ryhmä kokee nuoren käyttäytymisen poikkeavaksi, se sulkee nuoren ryhmän ulkopuolelle. (Aaltonen ym. 2003, 86–87.)

Tunnepitoiset havainnot, minäkäsitykset sekä tapa suhtautua toisiin ihmisiin vaikuttaa merkittävästi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Jos nuorella on negatiivinen minäkuva hän saattaa eristää itsensä ryhmästä tai määrällä toisia. Tällainen käytös aiheuttaa ryhmässä vastavuoroista käyttäytymistä. Tämän kaltainen kehä toimii myös positiivisessa käyttäytymisessä. (Aaltonen ym. 2003, 87–89.)

3 KOULUKIUSAAMINEN

Ihmisoikeuksien julistuksessa, lastenoikeuksien julistuksessa, perusopetuslaissa (POL 7:29 §), lukiolaissa (LukioL 5:21 §) ja ammatillisen koulutuksen laissa (Laki ammatillisesta koulutuksesta 5:28 §) luodaan pohja kiusaamattomuudelle. Nämä julistukset ja lait antavat lapsille ja nuorille oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön. Koululla on lakien nojalla myös velvollisuus huolehtia siitä, etteivät oppilaat joudu väkivallan tai muun kiusaamisen kohteeksi koulussa tai muussa koulun toiminnassa. (Hamarus 2008, 19.)

Hamarus (2008, 21, 23–24) toteaa myös, että lakien nojalla oppimisympäristön on oltava turvallinen ja sen on tuettava oppilaan terveyttä sekä oppilaan ja opettajan välistä vuorovaikutusta ja ohjattava oppilaita työskentelemään ryhmän jäsenenä. Lisäksi lastensuojelulaissa säädetään lapsen oikeudesta koulunkäymisen tukemiseen ja ohjaukseen sekä muihin tarpeellisiin toimiin, niin että ne tukevat hänen sosiaalista ja psyykkistä kasvua ja auttavat koulun ja kodin yhteistyötä.

3.1 Määritelmä

Olweuksen (1992, 14–15) mukaan kiusaamista on sellainen toiminta, jossa kiusaamisen kohde tai uhri joutuu toistuvasti tai pidempään alttiiksi yhden tai useamman henkilön negatiivisen teon kohteeksi. Teko on negatiivinen, jos sillä tahallisesti tuotetaan tai yritetään tuottaa toiselle vammoja tai epämiellyttäviä oloja. Kiusaaminen on hänen mukaansa toimintaa, jossa yksilöiden väillä vallitsee voimasuhteiden epätasapaino.

Pikas (1990, 30–31) rinnastaa koulukiusaamisen kouluväkivaltaan. Hänen mukaan kouluväkivalta on fyysistä ja psyykkistä ryhmäväkivaltaa. Kouluvä-

kivalta näyttäytyy verbaalisena painostuksena, fyysisenä loukkaamisena, välinpitämättömyytenä, pakottamisena ja vahingontekoina.

Hamarus (2008, 12) ja Salmivalli (2010, 12–13) määrittelevät kiusaamisen yhteen ja samaan henkilöön toistuvasti kohdistuvaksi tahalliseksi vihamieliseksi käyttäytymiseksi. Kiusaaminen on minkä tahansa harmin, haitan tai pahan mielen tarkoituksellista aiheuttamista. Toistuvuuden lisäksi kiusaamiseen liittyy epätasaväkisyys: kiusaaja on jollain lailla kiusattua vahvempi esimerkiksi iältään, fyysiseltä voimaltaan, asemaltaan tai hänellä on tukijoukko takanaan. Kiusaaminen on vallan tai voiman väärinkäyttöä, jolla tavoitellaan asemaa, suosiota, ystäviä tai ryhmän huomiota.

Kiusaamiseen liittyy Lämsän (2009, 61–62) mukaan kolme seikkaa. Ensinnäkin kiusaaminen aiheuttaa kiusatulle pahaa oloa ja mieltä ja hän kokee toisten käyttäytymisen loukkaavaksi. Toiseksi kiusaaminen on toistuvaa samaan henkilöön kohdistuvaa toimintaa. Kolmanneksi kiusatun ja kiusaajan välillä on epätasapainoinen voimasuhde, jonka seurauksena kiusatun on vaikea puolustaa itseään.

Tutkijoilla (Olweus 1992, 14–15, Pikas 1990, 30–31, Salmivalli 2010, 12–13, Hamarus 2008, 12 Lämsä 2009, 61–62) on yhteinen ajatus siitä, että kiusaamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa yksi tai useampi henkilö joutuu psyykkisen tai fyysisen, suoran tai epäsuoran haitan kohteeksi, jossa korostuu valtasuhteiden epätasapaino. Kiusaamisen määrittelyn kannalta ei ole olennaista se, miten kiusaaminen tapahtuu vaan se, että se on systemaattista, pitkäkestoisista ja toistuvaa. Tutkijat painottavat myös, että kiusaaminen on aina subjektiivinen kokemus.

3.2 Kiusaamisen muodot

Kuten Hamarus (2008, 12–13) ja Salmivalli (2010, 15) toteavat, kiusaaminen on kiusaajan vallan tavoittelua. Valta on aseman, suosion, ystävien, huomion tai muun vastaavan asian tavoittelua. Kiusaamiseen osallistuu yleensä aivan tavallisia koululaisia, jotka ryhmässä alkavat toimia toisia vastaan. Erityisen ongelmakeskeiset tai aggressiiviset lapset ja nuoret eivät muodosta isoa ryhmää koulukiusaajien joukossa.

Koulukiusaaminen voi ilmetä monin tavoin: oppilaiden kesken, oppilaiden ja opettajien kesken sekä opettajien keskuudessa (Hamarus 2008, 15). Jokaisella koulussa olevalla on kuitenkin oikeus olla koulussa rauhassa ja turvallisessa oppimisympäristössä.

Kiusaaminen on monimuotoista. Hamaruksen (2008, 32, 45–74) ja Salmivallin (2010, 14) mukaan kiusaaminen voi olla sanallista kiusaamista kuten juorujen levittämistä, ahdistelua, uhkailua, huomauttelua, pilkantekoa. Fyysinen kiusaaminen on kiusaamisen näkyvin muoto ja siksi siihen on helpointa puuttua. Fyysinen kiusaaminen ilmenee yleensä tönimisenä, potkimisena, lyömi-

senä, vaatteiden repimisenä. Kiusaaminen voi olla myös omaisuuteen kohdistuvaa haitantekoa, internetissä tai puhelimitse tapahtuvaa niin sanottua saippausta tai epäasiallisten viestien lähettämistä. Höistad (2003, 80) nostaa esiin myös hiljaisen kiusaamisen, jolla tarkoitetaan hienovaraista, vaikeasti havaittavaa kiusaamista. Hiljaisella kiusaamisella tarkoitetaan merkitseviä katseita, ilmeilyä, huokailuja, henkilön huomiotta jättämistä

Kiusaamiseen liittyy Hamaruksen (2008, 32, 45–74) ja Salmivallin (2010, 14) mukaan myös vaientaminen ja eristäminen, jotka ovat kiusaajan vallankäytön muotoja. Kiusattu saatetaan esimerkiksi jättää toistuvasti liikuntatunnilla ryhmien ulkopuolelle tai häntä ei valita työskentelyryhmiin. Yleisimmin kiusaaminen tapahtuu kouluaikana ja koulun alueella, ei koulumatkalla tai esimerkiksi internetissä.

3.3 Kiusaamisen vaikutukset

Koska kiusaaminen on Salmivallin (2010, 26–27) mukaan pitkäkestoinen, usein vuosia jatkunut prosessi, sen vaikutukset ovat myös pitkäkestoisia. Lämsä (2009, 70) toteaaakin, että kiusaamisen vaikutukset kiusattuun ovat syy yhteydessä kiusaamisen keston ja luonteeseen.

Salmivallin (2010, 26–27) tutkimusten mukaan kiusaamisen seuraamuksia on todettu olevan ahdistuneisuus, huono itsetunto, kielteinen minäkuva, yksinäisyys, itsetuhoajatukset jopa koulusurmat ja masennus. Höistad (2003, 14, 60) mainitsee, että ryhmän ulkopuolelle jääminen kiusaamisen vuoksi, on nuorelle tuskallinen kokemus, sillä ryhmään kuulumisen tunne on nuorelle voimakas ja tärkeä minuuden kasvamisen ja löytymisen vuoksi. Ulkopuolisuuden tunteen seurauksena nuoren on vaikea asettaa itselleen oman persoonallisuutensa rajoja.

Pitkään jatkunut kiusaaminen ei tavallisesti aiheuta kiusattavalle aggressiivista käyttäytymistä, vaikka koulusurmien yhteydessä näin on esitetty. Pitkäjäskoinen kiusaaminen aiheuttaa pikemminkin masennusta, arkuutta ja vetäytymistä. Yleisin kiusaamisen seuraus on masennus. (Salmivalli 2010, 27.)

Lämsän (2009, 130–131) tutkimusten mukaan kiusattu nuori kokee itsensä hyljättyksi ja jää monesti yksin, ryhmän ulkopuolelle. Kiusaamisen tuoma ulkopuolisuuden tunne sekä loukatuksi tuleminen tunne saattavat hidastaa nuoren kehitystä tai jopa estää persoonallisuuden kasvun sekä kasvun vastuulliseksi kansalaiseksi.

Salmivallin (2010, 28–29) mukaan pitkäaikaistutkimukset ovat osoittaneet, että systemaattinen kiusaaminen ennustaa merkittävästi kolmen vuoden kuluttua psyykkisiä ongelmia. Mitä pitempään kiusaaminen on jatkunut, sen syvempiä ja pitkäkestoisempia vaikutuksia se aiheuttaa kiusatulle. Hyvät perhe-, kaveri- ja vertaissuhteet vähentävät kiusaamisen kielteisiä vaikutuksia. Myös Jukka (2011, 43–44) toteaa, että koulukiusaamisella on vakavia vaikutuksia

nuoren psyykkiselle ja sosiaaliselle terveydelle. Hänen mukaansa kiusaaminen aiheuttaa itsetunnon heikkenemistä ja sitä kautta itsearvostuksen heikkenemistä. Kouluviihtyvyydellä ja koulukiusaamisella on hänen mukaansa suora yhteys: ne joita ei kiusattu, viihtyivät koulussa paremmin.

3.4 Kiusaamiseen puuttuminen

Koulukiusaamisen lopettamisen vastuuta heitellään kodin ja koulun välillä. Koulukiusaaminen tapahtuu pääsääntöisesti koulun alueella, joten koulun tehtävä on puuttua kiusaamiseen ja lopettaa se. Tutkimusten mukaan parhaimmat tuloksen syntyvät kiusaamisen vastaisessa työssä siellä, missä se on tapahtunut. Kodin tehtävänä on tukea koulun pyrkimystä ennaltaehkäistä ja lopettaa kiusaaminen sekä opettaa lapsilleen kunnioittavaa kohtelua toisia kohtaan. Lasten peruskasvatusvastuu on kodilla, koulun vastuu on se, mitä tapahtuu lasten kesken koulussa. (Salmivalli 2010, 32–33, 37.) Holmberg–Kalenius (2008, 11) toteaa myös, että koulukiusaaminen ei ole opettajien syy, mutta heillä on vastuu puuttua kiusaamiseen.

Hamarus (2008, 32–33) toteaa, että kiusaavassa ryhmässä vallitsee pelon ilmapiiri: kukaan ei uskalla puolustaa kiusattua, koska kaikki pelkäävät tulevana kiusatuiksi. Kiusaaminen aiheuttaa ryhmässä syyllisyyttä ja oppilaat toivovat opettajan puuttumista asiaan mahdollisimman pian.

Kiusaamiseen voidaan puuttua koulussa yksilö-, luokka- ja koulutasolla. Vanhempien rooli on kasvattaa lasta, jotta tämä ei hyväksy kiusaamista. Vanhempien tulee myös tukea koulun pyrkimyksiä kiusaamisen vastaiseen toimintaan.

3.4.1 Toimintamallit kiusatun tukena

Kiusatuksi tulemisen riskiä lisää ulkoinen olemus, temperamentti, arkuus, epävarmuus ja huono itsetunto. Myös maahanmuuttajalapset kokevat valtaväestöä enemmän kiusaamista. Pieni osa kiusatuista on niin sanottuja provosoivia uhreja, jotka omalla provokatiivisella käyttäytymisellään yllyttävät kiusaajaa kiusaamaan itseään. (Salmivalli 2010, 38–41.)

Yksilötason keinoina kiusaamisen vähentämiseksi on ensimmäiseksi välitön puuttuminen, johon on luotu koulussa selkeät toimintamallit. Kiusatulle tulee antaa ehdoton tuki. Hänen kanssaan sekä kiusaajan kanssa aloitetaan keskustelut joita esimerkiksi ovat: Pikasin malli, No Blame Approach, Farstamenetelmä, KiVa –koulumalli, vertaisneuvottelijat, Tasapainoitettu vaakamalli. Keskusteluissa tulee keskittyä ratkaisujen löytämiseen. (Salmivalli 2010, 76–91; Hamarus 2008, 83–124.)

Salmivallin (2010, 92–96) näkemyksen mukaan, vanhempien mukaanotto kiusaamisselvittelyyn riippuu koulussa käytettävästä toimintamallista. Joissain malleissa vanhempia ei oteta mukaan selvittelyyn laisinkaan, toisissa taas kiusatun ja kiusaajan vanhemmat osallistuvat alusta asti yhteisiin neuvottelui-

hin. Kiusaamista voidaan hyvällä lopputuloksella käsitellä koulun sisäisenä ongelmana, jonka selvittämiseen kutsutaan vanhemmat tarvittaessa mukaan. Sillä koulukiusaaminen on tilastollisesti katsoen enemmän ryhmäongelma kuin yksilöongelma.

Olweus (1992, 86–96) on sitä mieltä, että yksilötasolla koulukiusaamiseen puuttuminen tarkoittaa keskusteluja niin kiusatun, kiusaajan kuin heidän vanhempiansa kanssa. Keskusteluilla selvennetään kiusaajalle, että koulussa ei hyväksytä kiusaamista ja koulun henkilökunta pitää huolen sen loppumisesta. Kiusattua pyritään rohkaisemaan kertomaan kiusaamisesta ja kiusaajista. Monesti kiusatut ovat epävarmoja oppilaita ja he eivät halua aikuisten puuttuvan ongelmaan peläten kiusaamisen lisääntymistä. Ääritapauksessa, jossa keskusteluiden avulla ei saada koulukiusaamista loppumaan, voi ratkaisuna olla kiusatun koulun vaihtaminen.

3.4.2 Opettaja luokkahengen luoja

Kiusaamiseen osallistuvat pääsääntöisesti aivan tavalliset oppilaat. Kiusaajissa on löydettävissä seuraavat roolit: kiusaajat, kannustajat, apurit, hiljaiset hyväksyjät, puolustajat. Ryhmänormit ohjaavat luokassa oppilaiden käyttäytymistä, ja moni oppilas ajattelee, että on toivottavaa osallistua kiusaamiseen. (Salmivalli 2010, 42–44.)

Salmivallin (2003, 32) tutkimukset koulukiusaamisesta perustuvat siihen ajatukseen, että koulukiusaaminen on ryhmäilmiö. Koko ryhmän tulee asettua kiusaamista vastaan. Tärkeää on antaa ryhmälle tietoa kiusaamisesta eli kertoa heille, mitä on kiusaaminen, saada oppilaat tarkkailemaan omaa toimintaansa ja pohtimaan uudenlaisia toimintatapoja ja sitoutumaan niihin sekä luomaan kiusaamisenvastaiset säännöt. Edellä mainittuja voi toteuttaa pienryhmätyöskentelynä, eläytymis- ja rooliharjoituksina joista itse tuotetaan kiusaamisen vastainen materiaali. (Salmivalli 2010, 68–75.)

Salmivallin (2010, 47) mukaan opettaja on luokkatasolla avainasemassa kiusaamisen ehkäisyssä. Kiusaamisen poistaminen lähtee kiusaamisen tunnistamisesta. Pelkkä luokkailmapiiirin parantaminen ei poista hänen mukaan kiusaamista. Oppilaiden kanssa tulee käsitellä erilaisten toimintojen avulla kiusaamisasiaa.

Lämsän (2009, 79) mielestä taas parhaita keinoja koulukiusaamiseen ennaltaehkäisyssä ovat oppilaiden itsetunnon ja sosiaalisten taitojen sekä luokkahengen vahvistaminen. Hän toteaa, että luokassa, jossa on hyvä luokkahenki, ei kiusata niin herkästi toisia.

3.4.3 Koulu turvallisena oppimisympäristönä

Opetusalan ammattiliiton (2006) on laatinut ohjeet koulukiusaamisen ja kouluväkivallan ehkäisemiseksi. Ohjeiden mukaan koulun velvollisuus on koulutuksen järjestäjänä luoda sellainen oppimisympäristö, jossa kiusaamista tai väkivaltaa ei esiinny. Koulun tulee resursoida kiusaamista ehkäisevään työhön laatimalla opetussuunnitelmiin suunnitelma, keinot ja tavoitteet tämän kaltaiseen työskentelyn mahdollistumiseen. Tavoitteet ja keinot tulee olla selkeitä ja yksiselitteisiä. Pääpaino tulisi olla ennaltaehkäisevässä työssä.

Koulukiusaamisen puuttumisessa tärkeintä on keskittyä koulun työskentelyilmapiiriin, kasvatuskulttuuriin ja henkilökunnan kiusaamisen vastaisiin asenteisiin sekä kiusaamisen vastaisten toimenpiteitten kehittämiseen ja toimeenpanoon esim. koko koulun yhteisen kiusaamisen vastaisen toimintamallin laatiminen. (Salmivalli 2010, 49.)

Koulussa tulee myöntää kiusaamisongelma ja selvittää sitä esimerkiksi kyselylomakkeella. Tämän jälkeen kiusaamisen vastainen työryhmä esimerkiksi oppilashuoltoryhmä voi lähteä konkreettisesti pureutumaan kiusaamistapauksiin ja kehittämään koululle sopiva toimintamallia kiusaamisen ehkäisemiseksi. Lisäksi koululle tulisi turvata riittävät resurssit kiusaamisen vastaisten toimintamallien aloittamiseen. Myös opettajien motivaatiota kiusaamisen vastaiseen työhön tulisi lisätä sekä heidän aitoa kiinnostusta ja sitoutumista siihen tulisi kannustaa. (Salmivalli 2010, 55–60.)

3.4.4 Vanhempien rooli

Kiusatun nuoren tärkeimpiä tukijoita ovat Lämsän (2009, 225) mukaan vanhemmat. Vanhempien tehtävänä on luoda nuorelle toivoa ja rohkaista häntä suuntautumaan elämässä eteenpäin.

Kiusaaminen on Lämsän (2009, 135) näkemyksen mukaan koko perheen ongelma. Kiusatulla saattaa olla uniongelmia, kouluhäiriköintiä, paniikkihäiriötä ja masennusta. Ongelmat saattavat vaatia ammattiauttajien mukaantuloa, mikä saattaa joillekin vanhemmille olla vaikeaa hyväksyä.

Salmivallin (2010, 93–95) toteaa, että vanhempien tulee kotona puuttua lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen sekä toisaalta rohkaista arkaa nuorta liittymään vertaisryhmään auttaen näin nuorta ystävyys-suhteiden luomisessa. Jo yksi hyvä kaveri ehkäisee kiusaamista ja ehkäisee kiusaamisen pitkäaikaisvaikutuksilta. Vanhempien olisi myös hyvä keskustella kiusaamisesta lapsen kanssa, vaikka lapsi ei olisikaan kiusaaja tai kiusattu. (Salmivalli 2010, 93–95.)

Salmivalli (2010, 93–95) painottaa, että koulussa vanhempien tärkeä rooli on osallistua koulun kiusaamisen vastaisen toiminnan suunnitteluun. Jos lapsi kotona kertoo kiusaamisesta, on vanhempien välittömästi otettava asia kou-

lussa puheeksi, sillä koululla on velvollisuus puuttua asiaan heti. Vanhempien tulee myös pyrkiä olemaan yhteistyössä muiden vanhempien kanssa ja saada näin vertaistukea kiusaamisen ehkäisemiseksi.

3.4.5 Koulun ulkopuoliset tahot

Pönkkö ja Tervonen-Rossi (2009, 145–148) toteavat myös, että nuoren perustukijoina toimivat perhe, ystävät ja koulu. Toisinaan nuori tarvitsee rinnalleen muita toimijoita ja tukitoimenpiteitä kasvaakseen vastuulliseksi ja tasapainoiseksi aikuiseksi. Tällaisia monitieteellisiä toimijoita voivat olla moniammatilliset verkostot, johon kuuluvat oppimis-, auttamis-, tai hoitoketjussa työskentelevät tahot.

Nuoren ympärillä toimivien verkostojen ja auttamistahojen yhteistyön edellytyksenä on yhteinen tavoite toteavat Pönkkö ja Tervonen-Rossi (2009, 145–148). Verkoston voima on suhteet yhteistyössä toimivien ihmisten kanssa. Moniammatillinen verkosto ei saa olla kilpailevaa toimintaa, vaan yhteisellä työllä pitää olla selkeät toimintaperiaatteet ja päämäärät.

Punaisen Ristin Nuorten turvatalo pyrkii toimimaan juuri tällaisena koulun ulkopuolisena tahona. Turvatalon tavoitteena on tukea nuorta hänen vaikeassa elämäntilanteessaan yhteistyössä koulun ja muun verkoston kanssa. Turvatalo pyrkii myös tukioppilaiden kautta viestittämään muille koululaisille, että nuoren on mahdollista saada apua ja tukea Nuorten turvatalolta esimerkiksi koulukiusaamisen käsittelyyn.

4 VERTAISTOIMINTA

Lapsen ja aikuisen välinen varhainen vuorovaikutussuhde on kehityspsykologiassa todettu perinteisesti ainutkertaiseksi. Tämän perinteisen vuorovaikutussuhteen rinnalle on tullut kiinnostus tutkia vertaissuhteiden merkitystä lapsen ja nuoren kehitykseen. Vertaissuhteilla eli vertaisilla tarkoitetaan lapsia ja nuoria, jotka ovat suunnilleen samalla tasolla sosiaalisessa, emotionaalisessa ja kognitiivisessa kehityksessä. Vertaiset ovat ikätovereita, mutta eivät välttämättä samanikäisiä. (Salmivalli 2005, 15.)

Pörhölä (2008, 94) lisää vielä, että vertaissuhteiden kautta nuori rakentaa käsitystä itsestään suhteessa toisiin. Vertaissuhteet luovat alustan toiminnalle, jossa nuori voi omaksua asenteita, arvoja ja normeja, harjoitella vuorovaikutustaitoja sekä saada palautetta omasta käyttäytymisestä. Vertaissuhteet ovat hänen näkemyksensä mukaan merkityksellisiä yksilön psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille.

4.1 Vertaisryhmä

Ryhmällä tarkoitetaan Kivelän ja Lempisen (2010, 28.) mukaan tiettyä rajattua ihmisjoukkoa, joka on kokoontunut yhteen jonkin tietyn ryhmätoiminnan toteuttamista varten. Eli ryhmä on organisoitunut eikä väljästi kokoontuva kaveriporukka. Kopakkalan (2005, 36) mukaan ryhmä on joukko ihmisiä, joilla on yhteinen tavoite sekä käsitys siitä, ketkä ryhmään kuuluvat. Ryhmään kuuluvat ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Sosiaalipsykologian mukaan ryhmä on tietoinen itsestään, tarkoituksestaan ja rajoistaan. Se on vuorovaikutteisesti toimiva sekä keskinäisesti riippuva. Ryhmä on suuntautunut sekä ryhmän yhteiseen että henkilökohtaisiin tavoitteisiin sekä se on johdettu tai ohjattu. Hyvässä ja toimivassa ryhmässä osataan kuunnella, ilmaista tunteita ja erimielisyyksiä sekä siinä tunnetaan vastuuta toisista ja ryhmästä (Kivelä, Lempinen 2010, 28; Kukkilä, Lehtonen 2007, 13.)

Salmivalli (2005, 33) toteaa, että vertaisryhmässä nuoret oppivat yhdessä toimimista, kompromissien tekemistä, oman paikan ottamista, jämäkkyyttä ja johtamista. Ryhmissä nuoret vertailevat toisiaan ja näin he oppivat paljon itsestään. Vertailun kautta nuoret rakentavat minäkuvaansa, käsitystä itsestään ja ominaisuuksistaan. Lisäksi vertaisryhmään kuulumisen tarjoaa nuorelle ajanvietettä, kumppanuutta sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Nuoruusiässä vertaisten rooli yhteenkuuluvuuden ja läheisyyden tuojina korostuu. Vanhemmat jäävät tässä vaiheessa nuoren elämässä taka-alalle

Vertaisryhmissä, esimerkiksi koululuokissa, nuorille kehittyä erilaisia rooleja. Sosiometriselta asemaltaan nuoret voidaan jakaa suosittuihin, ristiriitaisessa asemassa oleviin, keskimääräisiin ja torjuttuihin. Kohtalainen kaverisuosio suojaa nuorta erilaisilta vaikeuksilta. Torjutut nuoret ovat vertaisryhmässä riskiryhmässä joutua kaveriporukan ulkopuolelle, ilman ystävyysuhteita, jopa kiusatuiksi. Ulkopuolisena nuori ei myöskään silloin saa kontakteja muihin nuoriin eikä pysty näin harjoittelemaan sosiaalisia taitojaan. (Salmivalli 2005, 33.)

Pörhölä (2008, 101–102) toteaa, että kiusaamisen kohteeksi joutunut nuori on saattanut menettää luottamuksensa vertaisiinsa. Hän on jäänyt ilman vertaisryhmän tarjoamaa tukea. Tämän seurauksena nuoren on myöhemmin vaikea solmia uusia ihmissuhteita, jonka vuoksi nuori saattaa vetäytyä syrjään uusien sosiaalisten haasteiden edessä. Koulukiusaaminen vahingoittaa Pörhölän (2008, 94) mukaan nuoren vertaissuhteita ja näin ollen heikentää hänen psykososiaalista hyvinvointiaan.

Myös Salmivalli (2005, 57) vahvistaa tätä käsitystä tutkimuksissaan. Hänen mukaansa torjutuksi tuleminen vertaisryhmässä ennakoii jopa koulun keskeytymistä. Torjutuksi tuleminen yhdistyneenä koulukiusaamiseen ennustaa nuorelle myöhempiä tunne-elämän ongelmia, kuten ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta. Hänen mukaansa torjutuksi tuleminen, ystävän puuttuminen ja kiu-

satuksi joutuminen ovat päällekkäisiä asioita. Kiusatuksi joutuminen heikentää nuoren käsityksiä muista ihmisistä ja nuoren on vaikea luottaa toisiin ihmisiin.

4.2 Vertaistukitoiminta

Laimio ja Karnell (2011, 12) toteavat, että vertaistukitoiminnalla on useita määritelmiä ja käsitteiden kirjo on laaja. Vertaistoiminta, vertaistukitoiminta, vertaistuki ja vertaisryhmä ovat joidenkin mukaan samaa tarkoittavia sanoja. Toisten mielestä ne tarkoittavat hyvin eri asioita.

Tässä opinnäytetyössä vertaistukitoiminnalla tarkoitetaan Laimion ja Karnellin (2011, 12) mukaisesti ryhmämuotoista toimintamuotoa, jossa samankaltaisessa elämäntilanteessa elävät ja samankaltaisia asioita kokeneet ihmiset kokoontuvat yhteen saadakseen keskinäistä apua ja tukea sekä jakaakseen kokemuksia keskenään. Vertaistukitoiminta ei korvaa perhettä, ystäviä, sukulaisia tai ammatillista apua, vaan se täydentää niitä. Vertaisryhmässä henkilö voi saada ymmärrystä ongelmaansa, mikä vähentää läheisten ihmisten kuormitusta.

Vertaistuki määritelmissä korostuu Laimion ja Karmelin (2011, 14,18) mukaan ajatus siitä, että vertaisryhmät ovat vapaaehtoisia ja vastavuoroisia. Ne perustuvat keskinäiseen tukeen ja yhdenvertaisuuteen. Vertaisryhmässä henkilö voi löytää voimavaransa ja ottaa ne käyttöön sekä auttaa muita ja tulla itse autetuksi. Vertaisryhmän ajatuksena on, että ryhmän jäsenten samankaltaisen elämäntilanne auttaa heitä ymmärtämään toisiaan.

Järjestön käynnistämä vertaistoimintaryhmä voi Jyrkämän (2011, 32–35) mukaan olla ammattilaisvetoinen (support group) tai ryhmän vetäjänä toimii yksi ryhmäläisistä (self-help group). Jos ryhmän teemana on käsitellä jotain ongelmaa kuten koulukiusaamista, on turvallisempaa hänen mielestään koota ammattilaisvetoinen vertaistoimintaryhmä. Ryhmää käynnistettäessä pitää pohtia miksi, miten ja kenen kanssa ryhmää aloitetaan. Lisäksi pitää miettiä ryhmän koko ja onko se avoin vai suljettu ryhmä eli voiko ryhmään tulla milloin vain uusia jäseniä vai ei.

4.3 Koulukiusaaminen ja vertaistukiryhmä

Holmberg-Kaleniuksen (2008, 164) mukaan koulukiusaamisen kohteeksi joutuneen nuoren kotona ei aina ole aikaa ottaa huomioon nuoren tunne-elämän vahvistamiseen liittyviä asioita. Myös koulussa ei välttämättä ole hänen mukaansa resursseja tai uskallusta käsitellä ja ohjalla tunne-elämän hallintaan liittyviä taitoja, jotka olisivat tärkeitä juuri koulukiusaamisen vastaisessa työskentelyssä.

Vaikka perhe ja läheiset ovat Lämsän (2009, 227–228) mukaan tärkeä tuki-verkko koulukiusatulle nuorelle, se ei kuitenkaan aina ole riittävä tuki. Nuori

ei välttämättä halua puhua kiusaamisesta läheisilleen. Toisaalta perheen rakenne, kuten vanhempien avioero tai työelämän paineet, eivät tue nuorta siinä hetkessä. Tällaisissa tilanteissa nuori voi saada apua ja tukea erilaisista vertaistoimintamuodoista.

Vertaisyyhteisöön kuulumattomuus aiheuttaa kiusatulle nuorelle monia ongelmia. Tämän vuoksi Pörhölä (2008, 102) mukaan olisi tärkeää saattaa nuori moniammatillisen yhteistyön avulla mukaan vertaistoimintaan. Vertaistoinnin tai vertaisryhmän avulla saataisiin tuettua oppilaiden ystävystymistä, ja turvallista ryhmäytymistä sekä tukea nuorta eettisiin ja vastuullisiin ystävyyssuhteisiin.

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET JA KEHITTÄMISTYÖ

Koulukiusaamisesta on tehty monia tutkimuksia niin kotimaassa kuin ulkomailla kolmenkymmenen vuoden ajan toteaa Salmivalli (2010, 100–109). Näissä tutkimuksissa on ilmennyt, että koulukiusaamiseen on vaikea puuttua. Mitkään toimenpiteet eivät poista kokonaan kiusaamista kouluissa. Tärkeää on kuitenkin puuttua koulukiusaamiseen systemaattisesti ja ammattitaitoisesti. On ehdottoman merkityksellistä löytää motivoituneita aikuisia toteuttamaan erilaisia toimintamalleja koulukiusaamisen vastaiseen työhön.

1.1 Interventiot

Interventiolla tarkoitetaan väliintuloa Salmivalli (2010, 105–108, 2003, 84) toteaa. Interventiotutkimuksessa tutkitaan erilaisten kiusaamisen vähentämiseen tähtäävien toimien toimivuutta. Tällaisissa interventiotutkimuksissa saadut tulokset koulukiusaamiseen puuttumisen menetelmistä ovat hyvin vaihtelevia. Toisissa tulokset ovat olleet hyvin myönteisiä, toisissa taas kiusaaminen on jopa lisääntynyt. Yhtenä syynä interventioiden heikkoihin tuloksiin voi olla kiusaamisongelman harvinaisuudessa. Systemaattinen kiusaaminen on koulussa melko vähäistä. On myös todettu, että vanhemmat tutkimustulokset ovat myönteisempiä kuin uudemmat. Tällaiset tulokset tosin saattavat liittyä erilaisiin tutkimusasetelmiin tai tutkimukset on toteutettu jopa puutteellisesti.

Interventiotutkimuksissa on käynyt ilmi, että interventioilla on vaikea puuttua kiusaajan toimintaan ja kiusaamiseen yleensä. Erilaiset menetelmät, kuten kiusaamisen vastaisen videon katseleminen, saattavat jopa lisätä kiusaajan tarvetta kiusata toisia. Interventioilla on heikko vaikutus kiusaajaan. Silti koulussa tulisi olla kohdennettuja kiusaamista ehkäiseviä toimenpiteitä. Tutkimuksissa on kuitenkin tehty se johtopäätös, että kiusaamista tulisi katsoa ryhmäilmiönä. Interventioilla ja kannustamisella voidaan parhaiten vaikuttaa muihin koululaisiin, jotta nämä asettuisivat rohkeammin puolustamaan kiusattuja tai uskaltaisivat asettua kiusaajaa vastaan. Joskus muihin kuin kiusaajan toimintaan ja asenteisiin on helpompi puuttua. (Salmivalli 2010, 108–109.)

Erään eteläsuomalaisen koulun tukioppilaat järjestivät vuonna 1999 Happy Face:-viikon, jonka teemana oli pureutua koulunsa koulukiusaamisongelmaan. Kampanja koostui yhteisestä tilaisuudesta, jossa teemaviikko esiteltiin, tukioppilaiden työskentelystä luokissa, keskusradion kautta toimitetusta uutis-lähetyksestä, itse tehdyistä kiusaamisen vastaisista julisteista ja sarjakuvakilpailusta. (Salmivalli 2010, 110–112.)

Teemaviikon aluksi tehtiin oppilaille kysely (alkumittaus) ja se toistettiin viikon loputtua (loppumittaus). Kyselytutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että kiusaamisen vastainen kampanja oli vaikuttanut varsinkin tyttöjen kokemaan kiusaamiseen vähentävästi. Kahdeksan tyttöä ilmoitti aluksi kokevansa kiusaamista. Teemaviikon lopuksi kolme tyttöä koki tulevansa kiusatuksi. Tyttöjen usko omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa kiusaamiseen kasvoi. Myös hyljaiset hyväksyjät asettuivat teemaviikon jälkeen kiusatun puolelle. (Salmivalli 2010, 114–115.)

Poikien keskuudessa vaikutus ei ollut yhtä näkyvää. Syynä kiusaamisen painottuminen kyseisessä koulussa tyttöihin voi olla se, että tukioppilaat, jotka ohjasivat kiusaamiskeskusteluja, olivat tyttöjä. Näin ollen keskustelujen vaikutus poikiin oli enemmän aiheuttanut vastustusta kuin keskustelumyönteistä ilmapiiriä. Oppilaiden keskuudessa koettiin kuitenkin myönteisenä, että kiusaamisesta keskusteltiin. Oppilaiden mukaan teemaviikko laittoi heidät miettimään omia asenteitaan kiusaamista kohtaan. (Salmivalli 2010, 115–121.)

Syksyllä 1999 aloitettiin Turun yliopistossa tutkimushanke, jossa haluttiin selvittää interventiotutkimuksen avulla kiusaamisenvastaisten interventioiden tehokkuudesta ja merkityksestä eli voidaanko kiusaamista saada kuriin interventioiden avulla. Tutkimus käynnistettiin Turussa ja Helsingissä. Siihen osallistui 48 opettajaa kuudestatoista koulusta. Opettajat saivat vapaasti käyttää koulutuksessa saamiaan mieleisiään toimintatapoja, interventioita, koulukiusaamisen vastaisessa työssään. Opettajille tarjottiin koulutuksessa tietoa kiusaamisesta, heille annettiin palautetta oman luokkansa tilanteesta sekä heille tarjottiin tietoa kiusaamisen vähentämiseen tähtäävistä menetelmistä. (Salmivalli 2010, 123–126.)

Tuloksena vuoden interventioiden käytöstä ilmeni, että itsensä kiusatuksi kokevien että toisia kiusaavien osuus väheni merkittävästi. Toiset lapset kertoivat havaitsevansa kiusaamista vähemmän. Oppilaiden luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa kiusaamisen vastaiseen toimintaan lisääntyi. Ryhmäasenne muuttui kiusaamisvastaisemmaksi. Mitä enemmän opettajat olivat käyttäneet interventioita, sitä paremmat tulokset olivat. Interventiot ovat tehokas tapa vaikuttaa koulukiusaamiseen. Koulujen tulisikin saada tarvittavat resurssit, jotta opettajat jaksaisivat ja motivoituisivat niitä toteuttamaan. (Salmivalli 2010, 126–143.)

5.1 KiVa Koulu -ohjelma

KiVa Koulu -toimenpideohjelma (Kiusaamisen Vastainen Koulu tai Kiusaamista Vastustava Koulu) on kehitetty yhdessä Turun yliopiston ja Oppimistutkimuksen keskuksen kanssa. Sen tarkoituksena on ollut suunnitella kaikille Suomen kouluille yhtenäinen kiusaamisen vastainen oppimateriaali ja toimenpideohjelma. KiVa Koulun tarkoituksena on tukea koko ryhmää kiusaamisen vastaiseen toimintaan, niin että ne jotka aiemmin seurasivat kiusaamista sivusta, tukisivat kiusattuja ja vastustaisivat kiusaamista yleensä. On tärkeää, että kaikki oppilaat tietäisivät ryhmän merkityksestä kiusaamisprosessissa. KiVa koulu -ohjelman keskeinen työskentelymuoto on oppituntien muodossa. Oppitunneilla keskustellaan ihmissuhteista, toisten kunnioituksesta, kiusaamisprosessista. Oppitunnit sisältävät myös toiminnallisia työmuotoja esimerkiksi lyhytfilmien tekoa ja toiminnallisia ryhmäharjoituksia. (Salmivalli 2010, 144–147.)

KiVa Koulu -ohjelmasta on saatu säännöllisten oppilaskyselyiden ja selvittämiskeskusteluiden pohjalta hyviä tuloksia ja toivottuja vaikutuksia. KiVa -Koulu on vähentänyt muita kiusaavien ja kiusattujen määrää. Lapset itse kokevat joutuvansa vähemmän kiusatuksi kuin ennen KiVa Koulu -ohjelmaa. (Salmivalli 2010, 148–155.)

Yläkouluissa KiVa Koulu -ohjelma vaikutukset ovat vähäisemmät kuin alakouluissa. Tulevaisuuden tutkimuksissa keskitytään selvittämään, mitkä mekanismit vaikuttavat kiusaamattomuuteen, ketkä hyötyvät ohjelmasta eniten, millaisissa kouluissa ja luokissa ohjelma toimii parhaiten, mitkä seikat vaikuttavat siihen, että ohjelma toimii toisissa kouluissa paremmin kuin toisissa. (Salmivalli 2010, 148–155.)

Antti Kärnä (2012, 16, 29, 31) on väitöskirjassaan tutkinut KiVa Koulu -ohjelman vaikuttavuutta. Tutkimus on toteutettu vuosina 2009–2010 saatujen aineistojen pohjalta. Aineistona on käytetty kaikkia Suomen 888 ala- ja yläkouluja (noin 150 000 oppilasta), joissa on käytössä KiVa Koulu -ohjelma. Tutkimuksessa ilmeni, että yläkoulujen koulukiusaamisen puuttuminen on haastavampaa kuin alakoulujen. Kaiken kaikkiaan KiVa Koulu -ohjelma vähensi kiusaamista noin 20 % vuoden aikana, mikä tarkoittaa 12500 kiusattua nuorta ja lasta ja 7500 kiusaajaa vähemmän kuin aiemmin.

5.2 Tutkimuksia koulukiusaamisesta

Koulukiusaamista käsittelevä kysely toteutettiin Kouluterveyskyselyn yhteydessä vuonna 2006 - 2007. Kyselyyn osallistui 82 % kaikista Suomen 8. ja 9. luokkalaista oppilaista. Kysely on osa laajempaa tutkimusta, joka on aloitettu vuonna 2000. (Opetusministeriö 2008:7, 10.)

Tutkimuksessa kävi ilmi, että suurin osa kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaista ei lukukauden aikana joutunut kiusaamisen kohteeksi eikä kiusannut muita.

Noin kymmenen prosenttia oppilaista joutui vähintään kerran viikossa kiusatuksi. Muiden kiusaaminen oli pojilla yhtä yleistä kuin kiusaamisen kohteeksi joutuminen. Tytöillä puolestaan kiusaaminen oli puolet harvinaisempaa kuin kiusatuksi joutuminen. Pojista kolme prosenttia ja tytöistä prosentti oli kiusaaja-uhreja eli oppilaita, jotka kiusasivat muita ja joutuivat itse kiusatuiksi. Heidän asema tutkimuksessa todettiin huonoksi. (Opetusministeriö 2008:7, 13–15.)

Kiusaaminen oli tutkimuksen mukaan yhteydessä kotiin, ystäviin, kouluoloihin ja terveyteen. Vanhempien antama ruumiillinen väkivalta lisäsi koulukiusaamista. Masentuneisuus ja muut terveydelliset oireet sekä ylipaino lisäsivät koulukiusaamisen todennäköisyyttä varsinkin tytöillä. Lisäksi koulun huono työilmapiiri lisäsi koulussa kiusaamista ja koulun omaisuuden vahingoittamista. Tyttöjen keskuudessa koulutapaturmien ja kiusaamisen välillä oli yhteys. Tutkimus osoitti myös, että kiusaamista tapahtui niin isoissa kuin pienissä maalaiskouluissa. (Opetusministeriö 2008:7, 17–33,36.)

Tutkimuksen loppupäätelmässä todetaan, että kiusaaminen ei ole vähentynyt, päinvastoin Länsi-Suomen alueella poikien keskuudessa jopa lisääntynyt kahdella prosenttiyksiköllä. Kiusatut ja kiusaajat erottuivat tutkimuksessa erilaisilla oireillaan. Kiusatut oirehtivat masentuneisuudella, kiusaajat häiriökäyttäytymisellä ja kiusaaja-uhrit molemmilla tavoilla. Joka kolmas kiusattu tai kiusaava poika ja noin joka neljäs tyttö ilmoitti tutkimuksessa, että koulukiusaamiseen oli puututtu aikuisten toimesta. (Opetusministeriö 2008:7, 17–33,36.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto teki koulukiusaamiskyselyn 12–19-vuotiaille yläkoulujen, lukioiden ja ammattioppilaitosten oppilaille syksyllä 2008. Kyselyssä oli mukana kaikkiaan 15 772 nuorta. Kyselyssä kysyttiin nuorten kouluviihtyvyydestä, kouluturvallisuudesta, vertaissuhteista sekä kiusaamiseen liittyviä asioita. (Mikkonen, Naapuri 2008, 9.)

Kyselystä kävi ilmi, että 11 % yläkouluikäisistä tytöistä ja 14 % pojista, on joutunut vähintään kerran viikossa kokemaan koulukiusaamista. Kiusaaminen tapahtui pääsääntöisesti välitunneilla. Netti koettiin seuraavaksi yleisemmäksi kiusaamisympäristöksi. Kiusaamista tapahtui myös koulumatkoilla ja kännykän välityksellä. (Mikkonen, Naapuri 2008, 37–38.)

Yläkouluikäiset pojat kokivat kyselyn mukaan enemmän fyysistä kiusaamista kuin tytöt. Niin poikien kuin tyttöjenkin fyysisen väkivallan takana oli kuitenkin yleisesti kiusaamista. Myös seksuaalinen häirintä ja koulukiusaaminen kulkevat käsi kädessä. Koulukiusaamisen yhteydessä tulisikin keskustella tassa-arvosta, toisen kunnioittamisesta ja fyysisestä ja psyykkisestä koskemattomuudesta. (Mikkonen, Naapuri 2008, 38–39.)

Opettajille kiusaamisesta jutteleminen ei auttanut kiusattua, päinvastoin se saattoi jopa pahentaa kiusatun tilannetta. Nuoret eivät halua puhua kiusaamisesta koulunhenkilökunnalle, koska kokevat sen hyödyttömäksi. Opettajat ko-

kivatkin, ettei heillä ole tarpeeksi koulutusta koulukiusaamisen käsittelyyn. Kyselystä kävi myös ilmi, että useista kouluista puutui kiusaamisen vastainen suunnitelma. Niin opettajat kuin oppilaatkin kokivat tarvitsevänsä koulussa aikaa toistensa kohtaamiseen kiusaamisesta keskusteluun. (Mikkonen, Naapuri 2008, 39.)

Suurimmaksi avuksi nuoret kokivat kavereille keskustelemisen. Tutkimusten mukaan vertaissuhteiden merkitys koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja korjaavassa työssä on huomattavan suuri. Vaikka nuoret kyselyn mukaan kokevat myös vanhemmille kertomisen tärkeäksi, on ystävyys-suhteiden suojaava vaikutus kiusaamistilanteessa vielä merkittävämpi. (Mikkonen, Naapuri 2008, 40.)

Nuorten yksinäisyys nousikin kyselyssä tärkeäksi teemaksi. Moni nuori kertoi, ettei heillä ole yhtään ystävää. Nuorten vertais- ja ystävyys-suhteisiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Nuorten vertaissuhteita tulisi tukea kaikin tavoin kouluaikana esimerkiksi opetusryhmien muodostamisessa ja opetussisällöjä laadittaessa sekä koulun jälkeen erilaisten harrastusryhmien avulla. (Mikkonen, Naapuri 2008, 40.)

”Joskus huoli on ollut turha, mutta parempi katsoa kuin vähätellä”. Oppilashuoltoryhmän näkemys koulukiusaamisesta 7.–9. luokilla Tampereella, on Lielahden ja Saaren (2011, 2) Punaisen Ristin Nuorten turvatalolle tekemä tutkimus. Tutkimuksessa kartoitettiin myös, minkälaisia resursseja, keinoja ja käytäntöjä kouluilla on puuttua koulukiusaamiseen sekä tutkia, miten kolmannen sektorin toimijana SPR:n Tampereen Nuorten turvatalo voisi olla mukana yhteistyössä koulujen kanssa koulukiusaamisen vastaisessa työskentelyssä. Tutkimuksen kohteena oli tutkia Tampereen peruskoulujen 7. –9. luokkien oppilaiden koulukiusaamisongelmaa oppilashuoltoryhmien näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin vuonna 2011 ja siinä selvitettiin, minkälaista koulukiusaamista yläkouluissa esiintyy ja kuinka paljon.

Tutkimuksen johtopäätöksenä oli, että koulujen oppilashuoltoryhmät havaitsivat enemmän koulukiusaamista kuin siihen puututaan. Seitsemännellä luokalla kiusaamista havaitaan huomattavasti enemmän kuin muilla yläkoulun luokilla. Lisäksi koulut kokivat hyvänä ajatuksena kolmannen sektorin toimijoiden mukaan tulon koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja käsittelyyn erityisesti kohdennettaessa työtä seitsemäsluokkalaisiin. Oppilashuoltoryhmät kokivat SPR:n Tampereen Nuorten turvatalon ystävöitymisen olevan juuri sellaista tukitoimintaa, joka tukisi kouluja kiusaamisen vastaisessa työssä. Tukitoiminnoissa tulisi käyttää aikaa vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, empatiakasvatukseen ja itsetunnon vahvistamiseen. Kouluissa tulisi lisäksi tukea nuoria sosiaalisten taitojen kehittämisessä, ihmisenä kasvamisessa sekä yhteishengen luomisessa. (Lielähti, Saari 2011, 73–75.)

Sanna Herkaman (2012, 65–66) väitöskirjan tutkimukseen osallistui 365 koululaista kolmesta eri yläkoulusta. Nuoret olivat iältään 13–17-vuotiaita. Kyse-

lylomakkeen täytti 189 tyttöä ja 176 poikaa. Väitöskirjan aineistona olivat nuorten vapaamuotoiset kirjoitukset. Aineisto oli koottu vuonna 2007.

Herkaman (2012, 188, 115–116) tutkimuksessa tarkasteltiin yläkoululaisia, jotka eivät halua puhua kaverisuhteistaan ja kouluasioistaan vanhemmille. Kirjoitusten kautta tuli ilmi, että kiusaamista voi tapahtua jopa opettajan läsnä ollessa. Hän painottaa, että kiusaaminen on aina subjektiivinen kokemus: se mikä toiselle on harmitonta huvia, voi toiselle olla halventavaa ja loukkaavaa.

Herkaman (2012, 203) mukaan nekin oppilaat, jotka eivät itse aktiivisesti osallistu kiusaamiseen ovat osa ongelmaa. Kiusaamisen hyväksyvät ja sitä seuraavat oppilaat vaikuttavat passiivisella hyväksymisellään kiusaamisen jatkumiseen.

Tärkeintä on Herkaman (2012, 202) mukaan aikuisten nopea ja aktiivinen puuttuminen koulukiusaamiseen, jotta tilanne ei entisestään pahene. Oleellista hänen mukaansa on myös koulukiusaamisen ennaltaehkäisy nuorten vuorovaikutustaitoja parantamalla.

6 PUNAISEN RISTIN NUORTEN TURVATALO

Punaisen Ristin Nuorten turvatalo on alle 19-vuotiaille nuorille ja heidän perheilleen tarkoitettu kriisityönkeskus, joka toimii matalan kynnyksen periaatteella: Turvatalolle voi tulla ilman ajanvarausta ja lähetettä ympäri vuorokauden. Turvatalolla tehtävä työ perustuu voimavarasuuntautuneeseen perhe- ja verkostotyöhön. Työskentelyn tarkoituksena on löytää perheen omat voimavarat kriisin selvittelyyn. (Vapaaehtoistyö Nuorten turvatalolla 2011, 5.)

Tampereen Nuorten turvatalolla on neljä erilaista työmuotoa. Kriisipäivystys on avoinna klo 15–10. Tänä aikana Turvatalo päivystää ottaen vastaan ilman lähetettä ja varausta saapuvia 13–19-vuotiaita nuoria ja heidän lähiverkostoaan. Tarvittaessa nuori voi hetkellisesti yöpyä Turvatalolla. Kriisipäivystyksessä palkatun työntekijän rinnalla päivystää aina vapaaehtoinen. (Vapaaehtoistyö Nuorten turvatalolla 2011, 6.)

Perhehuonetoiminta tarjoaa avointa keskusteluapua nuorille ja koko hänen verkostolleen. Nuorten turvatalo tarjoaa keskusteluapua nuorille ja lähiverkostolle matalankynnyksen periaatteella joustavasti ja ilman lähetettä. (Vapaaehtoistyö Nuorten turvatalolla 2011, 5.)

Itsenäistymisen tuki on tarkoitettu 17–22 -vuotiaille nuorille, jotka tarvitsevat apua ja tukea itsenäistymisprosessissaan. Tuki on henkilökohtaisesti nuorelle suunniteltu noin vuoden kestävä prosessi. (Vapaaehtoistyö Nuorten turvatalolla 2011, 6.)

Turvatalotyön perusta on alusta asti ollut vapaaehtoistyössä. Palkatun työntekijän rinnalla päivystää vapaaehtoinen. Punaisen Ristin Ystävätoiminnan tar-

koituksena on tukea nuorten ystävystymistä aikuisten tuella erilaisten ryhmätoimintojen kautta. Vapaaehtoisen rooli onkin vuosien saatossa laajentunut kriisipäivystyksestä erilaisten ryhmien ohjaajan rooliin. Tampereen Nuorten turvatalon vapaaehtoiset päivystävät myös Tukinet kriisichat-ohjaajina. (Vapaaehtoistyö Nuorten turvatalolla 2011, 6.)

Tamperelaisille nuorille ja perheille Turvatalon tarjoamat palvelut ovat ilmaisia. Riittää, kun nuori osoittaa haluansa muuttaa ja selvittää asioitaan. Lisäksi hän sitoutuu Turvatalon perusteisiin eli päihitteettömyyteen, vapaaehtoisuuteen ja avoimuuteen. (Vapaaehtoistyö Nuorten turvatalolla 2011, 4.)

Tampereen Nuorten turvatalo sijaitsee aivan Tampereen keskustassa Hämeenkadun varrella. Turvatalossa työskentelee tällä hetkellä seitsemän kriisi- ja perhetyöntekijää sekä johtaja. Kaikkiaan Turvataloja on Suomessa viisi: Tampere, Turku, Vantaa, Espoo ja Helsinki. (Omavalvontasuunnitelma 2013, 13.)

7 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on jatkaa Lielahden ja Saaren opinnäytetyötä ja konkretisoida niitä mahdollisuuksia, joiden avulla kolmannen sektorin toimijana Punaisen Ristin Tampereen Nuorten turvatalo voisi olla koulun apuna ja tukena koulukiusaamisen vastaisessa työssä. Opinnäytetyössä kootaan yhteen kokemuksia Nuorten turvatalon uudesta ryhmätoiminnasta ja siinä luodaan pohja mahdolliselle uudelle pitempiketoiselle ryhmätoimintamuodolle.

Tutkimuksen kohderyhmänä on neljä seitsemäsluokkalaista tyttöä, jotka ovat kohdanneet koulukiusaamista. Tutkimuksen tarkoituksena on luoda vertaistukiryhmä. Ryhmän ajatuksena on saattaa yhteen samassa elämäntilanteessa olevia nuoria, jotka voisivat kohdata vertaisiaan ja saisivat jakaa kokemuksiaan kiusaamisesta. Ryhmän toimintojen kautta käsitellään koulukiusaamista sekä itsetuntoon ja minäkuvaan liittyviä asioita positiivisessa hengessä. Ryhmään osallistuminen on tytöille vapaaehtoista ja maksutonta.

Opinnäytetyön tutkimustehtävä on koota yhteen kokemuksia seitsemäsluokkalaisille tytöille tarkoitetusta koulukiusaamista käsittelevästä vertaisryhmästä. Tutkimuksen tavoitteena on kuvailla ryhmää, joka on suunnattu koulukiusaamista kokeneille seitsemäsluokkalaisille tytöille. Työn tarkoituksena on löytää tapoja, joilla voitaisiin käsitellä koulukiusaamista koulun ulkopuolisessa ryhmässä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten seitsemäsluokkalaiset tytöt haluavat koulukiusaamista käsiteltävän vertaistukiryhmässä?
2. Millaiset toiminnot tukevat koulukiusaamisen käsittelyä vertaistukiryhmässä?

8 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimusmenetelmä on Hirsjärven (1997, 182,183) mukaan kooste sellaisista tavoista ja käytännöistä, joilla havaintoja kerätään. Se, mikä menetelmä valitaan, riippuu siitä, minkälaista tietoa ja mistä sitä etsitään ja keneltä.

8.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kiviniemi (2007, 70) toteaa, että laadullinen tutkimus on prosessi. Ensinnäkin laadullisen tutkimuksen aineistonkeräämisen välineenä toimiin tutkija itse, joten tämän vuoksi tutkimus on oppimistapahtuma ja aineiston tulkinnat kehittyvät pikku hiljaa. Toiseksi tutkimustehtävä tai aineistonkeruu ei etene selkeästi jäsennettäviin vaiheisiin, vaan ne muotoutuvat vähitellen.

Laadullisella tutkimuksella tutkitaan ja kuvataan Hirsjärven (1997, 160–161) mukaan jotakin todellisessa elämässä olevaa, sen laatua ja merkitystä. Tutkittavaa kohdetta tutkitaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tutkimuksessa pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita.

Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista ja aineisto kerätään todellisissa tilanteissa. Siinä ihminen toimii pääsääntöisesti tiedon kerääjänä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista analyysia eli tutkija pyrkii paljastamaan odottamattomia asioita, joten lähtökohtana on aineiston monipuolinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään laadullisia metodeita aineiston hankinnassa ja kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Jokaista tapausta käsitellään ainutlaatuisina. Laadullisen tutkimuksen tutkimussuunnitelma tarkentuu tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi 1997, 165.)

8.2 Toimintatutkimuksellinen ote

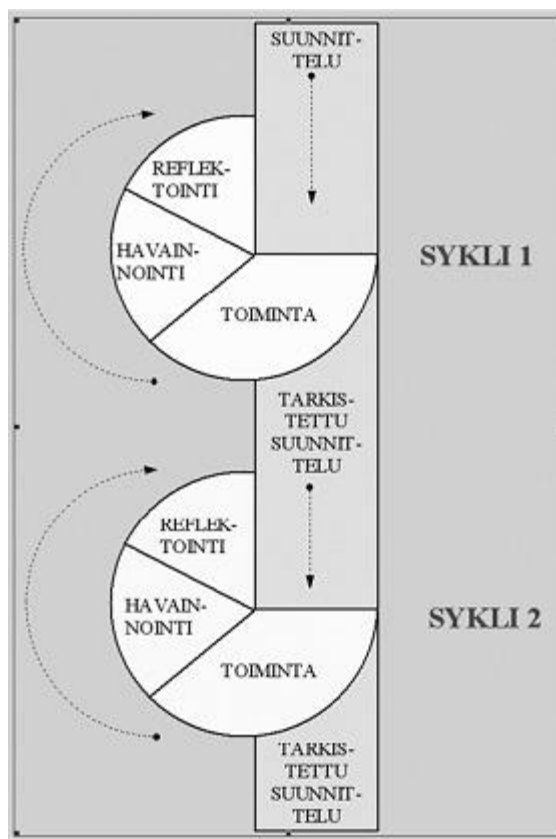
Teoriapohjana opinnäytetyössä on toimintatutkimuksellinen näkökulma. Toimintatutkimus on laadullisen tutkimuksen yksi suuntaus. Se ei varsinaisesti ole tutkimusmenetelmä, vaan lähestymistapa, joka voi pitää sisällään erilaisia tutkimusmenetelmiä. (Heikkinen 2007, 196.)

Kuulan (1999, 10) mukaan toimintatutkimuksella pyritään kehittämään kohteena olevan organisaation toimintatapoja. Toimintatutkimus pyrkii vaikuttamaan organisaatioon. Siinä tutkija osallistuu toimintaan ja on mukana organisaation arkipäivässä.

Toimintatutkimukselle on ominaista se, että siinä yhdistyvät samanaikaisesti toiminta ja tutkimus sekä se, että sillä pyritään saavuttamaan välitöntä, käytännöllistä hyötyä. Toimintatutkimus ei pyri vain tutkimaan ilmiötä vaan ilmiön samanaikaiseen kehittämiseen. Toimintatutkimus on sosiaalinen prosessi ja sillä tutkitaan ennen kaikkea sosiaalista toimintaa. (Heikkinen 2007, 196–197.)

Toimintatutkimus on siis prosessi. Tutkimuksen aluksi kartoitetaan nykytilanne ja selvitetään tutkimukseen vaikuttavia lähtökohtia. Kartoituksen pohjalta ideoidaan tutkimuksen toimintamalli eli vaikuttamisohjelma. Tämän jälkeen toteutetaan interventioita eli vaikuttavia toimenpiteitä, seurataan ja havainnoidaan niiden vaikutuksia (kuva 1). Niin sanottu evalutaatio merkitsee erityistä toiminnan vaikuttavuuden arviointia. Prosessin lopulla pyritään vaikuttamaan siihen, että kehittyneempi toimintamalli juurtuisi toimintatutkimuksen kohteena olleeseen organisaatioon. (Kuula 1999, 11.)

Tämä opinnäytetyö ei vastaa täydellisesti toimintatutkimuksen määritteitä esimerkiksi tutkimuksen laajuuden ja keston osalta. Opinnäytetyössä on viitteitä toimintatutkimukselliseen tutkimusmenetelmään. Sen vuoksi tässä opinnäytetyössä puhutaan toimintatutkimuksellisesta otteesta tai toimintatutkimuksellisesta näkökulmasta.

Kuva 1. Toimintatutkimuksen syklit (Linturi 2003)

8.3 Tiedonkeruumenetelmä

Tiedonkeruumenetelminä voidaan käyttää primaariaineistoja, jotka pohjautuvat tutkijan omaan havaintoaineistoon. Tutkija voi myös käyttää tiedonkeruumenetelmänä sekundaariaineistoa kuten tilastoja, tilastotietokantoja, arkistomateriaalia, aikaisempien tutkimusten tuottamia aineistoja ja muita dokumenttiaineistoja (Hirsjärvi 1997, 185–188.)

8.3.1 Havainnointi tiedonkeruumenetelmänä

Hirsjärvi (1997, 209) kertoo, että tieteellinen havainnointi on tarkkailua. Havainnoinnin kautta saadaan välitöntä ja suoraa tietoa siitä, mitä todella tapahtuu. Havainnointi voi olla systemaattista tai vapaata. Havainnoija voi olla ulkopuolisena tarkkailijana tai ryhmän jäsenenä (Grönfors 2007, 157).

Grönfors (2007, 156) painottaa, että havainnointimenetelmän valinnalle on oltava selkeä perustelu. Syynä havainnointimenetelmän valinnalle voi olla, ettei tutkittavasta ilmiöstä tiedetä kirjoakaan tai ei lainkaan, havainnointi tai osallistuva havainnointi liittyy saadun tiedon kontekstiin muita menetelmiä paremmin, havainnoitavassa kohteessa on paljon yksityiskohtia tai havainnoimisella saadaan muita tiedonkeruumenetelmiä paremmin syvällisempää tietoa.

Havainnointi voi olla piilo-, havainnoija- tai osallistuvaa havainnointia. Hirsjärvi (1997, 213) erottelee osallistumisen asteen täydelliseksi osallistumiseksi ja osallistuvaksi havainnoijaksi.

Tässä opinnäytetyössä käytetään täydellistä osallistuvaa havainnointimenetelmää, jossa tutkija itse osallistuu ryhmän toimintaan täysivaltaisena jäsenenä. Tutkija tekee havainnoistaan muistiinpanoja ja päiväkirjamerkintöjä sekä ottaa muistinsa tueksi esimerkiksi videokameran kuvamateriaalin. (Grönfors 1997, 156–164.)

8.3.2 Kyselylomake tiedonkeruumenetelmänä

Toinen tiedonkeruumenetelmä on kyselylomake. Kysely on perinteinen tiedonkeruumenetelmä. Kyselymenetelmä on tehokas tapa saada laajaa tutkimusaineistoa ja se säästää tutkijan aikaa. (Hirsjärvi 1997, 191)

Kyselylomakkeen kautta saadaan standardoidusti samat tiedot kaikilta vastaajilta. Kyselyn käyttö tässä opinnäytetyössä ei ole survey-tutkimuksen menetelmä, kuten perinteisesti sitä pidetään. (Hirsjärvi 1997, 189). Se on kiinteä osa toimintatutkimuksellisen tutkimusotteen palautteen saamista. Kirjallisen palautteen kautta pystytään vaikuttamaan seuraavan ryhmäkerran sisältöön.

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmiksi valikoituivat laadullinen tutkimus ja toimintatutkimuksellinen ote, sillä ne soveltuvat hyvin tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön. Laadulliseen tutkimukseen kuuluva tutkittavan kohteen prosessinomainen käsittely sopi luontevasti toimintatutkimukselliseen lähestymistapaan. Tutkimuksen tavoitteena on havainnoida ryhmää ja luoda saatujen havaintojen pohjalta uudelle toimintamuodolle raamita ja toimintaedellytykset.

Opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmissä yhdistyvät toimintatutkimukselliseen lähestymistavan havainnointi sekä kyselylomake. Havaintojen ja muistiinpanojen kautta tulee esille ryhmästä nousevia ajatuksia, sanontoja, ilmeitä

ja eleitä. Havainnointivälineenä käytetään videokameraa. Videoimalla ryhmätilanteen tutkija pystyy itse keskittymään ryhmän ohjaamiseen ja täysivaltaiseen mukanaoloon.

8.4 Aineiston analyysi

Ryhmät toimivat toimintatutkimuksen syklin mukaisesti. Edellisen kerran palautteen pohjalta suunnitellaan seuraava ryhmä. Ryhmien sisältöjä on suunniteltu etukäteen, mutta palautteiden kautta nuorilla on mahdollisuus ohjata ryhmiä heitä kiinnostavaan suuntaan. Aineiston keruuseen on pyydetty ryhmäläisiltä ja vanhemmilta kirjallinen lupa.

Alkuperäisenä tarkoituksena oli aineiston keruun kautta saada selville seuraavat asiat:

1. Selvittää ryhmäläisten toiveita seuraavaa tapaamiskertaa varten.
2. Selvittää ryhmän vaikutusta nuorten voimaantumiskokemuksiin.
3. Selventää, miten seitsemäsluokkalaiset tytöt haluavat koulukiusaamista käsiteltävän vertaisryhmässä.
4. Selvittää, millaiset toiminnot tukevat koulukiusaamisen käsittelyä vertaisryhmässä.

Aineiston keruu oli suunniteltu tapahtuvaksi palautelomakkeella, jonka jokainen ryhmäläinen täyttää kunkin ryhmän alussa edellisestä kerrasta. Palautelomakkeessa ryhmäläiset antavat kirjallisessa muodossa palautteen edellisestä ryhmäkerrasta. Tämän avulla ohjaajat pystyvät toimintatutkimuksen edellyttämällä tavalla suunnittelemaan seuraavaa kertaa.

Toisena aineiston keruun menetelmänä käytettiin tunnekysymyskaavaketta, joka täytettiin kaksi kertaa kevään aikana voimaantumisen kokemuksen lisääntymisen tai vähenemisen selvittämiseksi ryhmässä olo aikana.

Kolmantena muotona oli yksilöhaastattelu ryhmien päättyttyä. Kysymysten avulla oli pyrkimys selvittää ryhmän merkitys kullekin ryhmäläiselle sekä nuoren näkemyksiä koulukiusaamisaiheen käsittelemiseksi. Haastattelut oli tarkoitettu nauhoitettavaksi ja litteroitavaksi.

Ohjaajien refleктоivien työpäiväkirjojen avulla pystyttiin suunnittelemaan seuraavaa ryhmäkertaa sekä prosessoimaan ryhmän merkityksiä nuorille. Osallistuvan havainnoinnin tueksi ryhmäkerrat 2.–7. videoitiin ohjaajan muiden tukemiseksi.

Opinnäytetyössä käytettiin aineistona palautekysymyksiä, täydellistä osallistavaa havainnointia sekä ohjaajien refleктоivia työpäiväkirjoja. Tutkimustehävä ja tutkimuskysymykset tarkentuivat tutkimuksen edetessä, niin että voimaantumista mittaavia kysymyksiä sekä yksilöhaastatteluja ei käytetä opinnäytetyössä, koska nämä aineistot eivät tuoneet tutkimukseen lisäarvoa.

Aineisto analysoidaan tutkimalla videoiden, muistiinpanojen sekä palautteiden sisältöjä. Materiaalia käydään läpi useaan kertaan kokonaiskuvan saamiseksi. Aineistosta etsitään sieltä selkeästi esille nousevia teemoja, jotka valaisevat tutkimuskysymyksiä.

Tutkimuksen tuloksissa käydään läpi kaikki ryhmäkerrat. Tuloksissa kuvailaan ryhmän teemat, sisällöt sekä nuorten että ohjaajien antamat palautteet.

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Vuonna 2010 Tampereen Nuorten turvatalossa pohdittiin paljon nuorten yksinäisyyttä ja sitä, mistä yksinäisyys on saanut alkunsa sekä siitä, mitä lieveilmiöitä yksinäisyyteen kuuluu. Koulukiusaaminen on yksi yksinäisyyden muodostaja. Turvatalolla mietittiin, kuinka Punainen Risti voisi olla mukana koulukiusaamisen selvittelyssä ja ehkäisevässä työssä.

Tämän pohdinnan pohjalta Tampereen turvatalo päätti teettää tutkimuksen tamperelaisille yläkouluille, jossa kysyttiin heidän näkemyksiään Nuorten turvatalosta ja Turvatalon mahdollisuuksista olla koulun tukena koulukiusaamisasiassa. Tampereen ammattikorkeakoulun opiskelijat Maija Lielähti ja Marika Saari tekivät opinnäytetyönsä tästä aiheesta. Opinnäytetyö ”Joskus huoli on ollut turha, mutta parempi katsoa kuin vähätellä” Oppilashuoltoryhmän näkemys koulukiusaamisesta 7. –9. luokilla Tampereella ilmestyi keväällä 2011.

Tutkimuksessa selvisi, että koulujen henkilökunnan mielestä ystävätoiminta olisi Nuorten turvatalon paras tukimuoto koulukiusaamisongelmaan. Myös Nuorten turvatalon perhehuonetoiminnan keskustelupalvelut toimisivat hyvin yhtenä koulukiusaamisen selvittelyn muotona. Myös kouluissa pidettävien opituntien ohjaaminen olisi hyvä tukimuoto koulukiusaamisen selvittelyssä.

Vuonna 2011 Nuorten turvatalo nosti laajasti esiin koulukiusaamisasian Tampereen seudulla. Aamulehden artikkelissa, paikallisradiossa ja Hämeen uutisissa Nuorten turvatalon nuoret ja vapaaehtoiset kertoivat omakohtaisia kokemuksiaan koulukiusaamisesta. Tutkimustulosten ja verkostoilta saadun positiivisen palautteen pohjalta Tampereen Nuorten turvatalolla mietittiin erilaisia toimintavaihtoehtoja koulukiusaamisen selvittelyyn yhdessä koulujen kanssa. Pohdinnan tuloksena päätettiin perustaa seitsemäsluokkalaisille tytöille suljettu teemaryhmä, jossa käsiteltäisiin koulukiusaamista. Ryhmän vetäjänä toimivat Tampereen Nuorten turvatalon työntekijät Marika Määttänen ja Annika Kankainen.

Aineiston pohjalta luotu opinnäytetyö on raportti koulukiusaamisryhmän toiminnasta. Opinnäytetyön pohjalta tullaan luomaan toimintamalli, jota käytetään Punaisen Ristin Nuorten turvataloissa mahdollisissa tulevaisuuden teemaryhmissä, joita ohjaavat ammattityöntekijät yhdessä vapaaehtoisten kanssa.

Koulukiusaamista kohdanneiden seitsemäsluokkalaisten tyttöjen suljettu teemaryhmän suunnittelu aloitettiin tammikuussa 2012. Suljetun teemaryhmän kohderyhmä oli alusta asti selvä, sillä työpaikkamme oli sitoutunut jatkamaan työmenetelmien kehittämistä koulukiusaamisen käsittelyyn yhdessä koulujen kanssa. Lisäksi halusimme työpaikalla kokeilla uutta työmuotoa, jossa ryhmän vetäjinä toimisivat vapaaehtoisten sijasta vakituiset työntekijät.

Helmikuussa 2012 lähetimme sähköpostilla esitteen (Liite 1) ryhmästämme tamperelaisten yläkoulujen kuraattoreille sekä terveydenhoitajille. Pyysimme terveydenhoitajia ja kuraattoreita varaamaan tutustumisajan Nuorten turvatalolle. Tutustujia tuli viisi, joista neljä aloitti ryhmän.

Maaliskuussa 2012 soitimme nuorten vanhemmille ja tiedotimme ryhmän alkamisesta sekä ryhmien sisällöstä. Kerroimme myös ryhmän seurannasta tehtävästä opinnäytetyöstä. Lähetimme nuorten mukana tutkimuslupalapun, jossa vanhemmat suostuivat ryhmästä tehtävään opinnäytetyöhön sekä ryhmien videokuvaamiseen sekä nuorten yksilöhaastatteluihin (Liite 2). Nuorten turvatalon johtaja myönsi tutkimusluvan, joten ryhmät pystyivät aloittamaan toimintansa.

Ryhmät toimivat 13.3. –24.4.2012. Ryhmä kokoontui tiistaisin Nuorten turvatalon tiloissa seitsemän kertaa kevään aikana klo 16–17.30. Ryhmäkerrat toteutettiin alustavasti tehtyjen suunnitelmien mukaisesti. Rakenne oli joka kerta sama, mutta sisältö vaihteli teeman mukaan. Ryhmien sisältöjä oli suunniteltu etukäteen, mutta ryhmäläiset saivat palautteiden kautta mahdollisuuden ohjata ryhmiä heitä kiinnostavaan suuntaan (Liite 3).

Ryhmän toimintaa on esitelty Punaisen Ristin Nuorten turvatalojen yhteisessä koulutuspäivässä Nynäsissä marraskuussa 2012.

10 RYHMÄKERRAT – PALAUTTEET JA REFLEKTIOT

Jokainen ryhmäkerta toistui saman peruskaavan mukaan. Toiminnalliset osiot vaihtelivat illan teeman ja ryhmäläisten toiveiden mukaan.

Jokaisen ryhmäkerran alussa syötiin ravitseva välipala. Välipalan yhteydessä ryhmäläiset täyttivät palautelomakkeen, jossa he saivat kertoa toiveitaan seuraavan kerran toteuttamista varten sekä antaa palautetta edellisestä ryhmäkerrasta.

Seuraavaksi siirryimme pöydän ääreltä lattialle tunnekorttien pariin (Pesäpuury). Korttien kautta nuoret saivat kertoa kuulumisiaan ja samalla ryhmäläiset tutustuivat toisiinsa.

Ennen varsinaiseen aiheeseen siirtymistä, ohjasimme jonkin leikin tunnelman vapauttamiseksi. Seuraavaksi oli vuorossa teeman mukainen toiminta esimerkiksi aarrelaatikon koristelu, omakuva, keskustelu aiheesta.

Ryhmät päättyivät tunnekorteilla, kuten alkoivatkin. Tunnekorttien avustuksella ryhmäläiset kertoivat, mitä tuntemuksia heille jäi ryhmäkerrasta ja millä mielellä he lähtivät kotiin. Nuoret vastasivat seuraaviin kysymyksiin kirjallisesti ja nimettöminä joka ryhmäkerran alussa:

1. Mitkä asiat olivat sinun mielestäsi mukavia ryhmässä?
2. Mitkä asiat eivät ole olleet mukavia?
3. Mitä toivoisit seuraavalta kerralta?
4. Millaisen arvosanan antaisit ryhmälle asteikolla 4-10? (ympyröi numero) (Liite 3)

Kuvaan aluksi ryhmän sisältöä. Tämän jälkeen esittelen nuorten antamat palautteet ja kappaleen lopussa on ohjaajien huomioita ryhmäkerrasta. Sisennyissä teksteissä on suoria lainauksia ohjaajien päiväkirjamerkinnöistä.

10.1 Tutustuminen

Ryhmään ohjautui neljä tyttöä. Välipalan aikana juttelimme tyttöjen kanssa koulunkäynnistä ja tiedusteltiin yleisesti kuulumisia. Alku oli ohjaajapainotteinen. Tytöt selvästi odottivat ohjaajilta kysymyksiä ja selkeitä ohjeita sekä keskustelun avausta. Tytöt tuntuivat olevan varovaisen positiivisia ryhmään tulemisesta.

Tutustumisleikeiksi valitsimme leikit, joissa ryhmäläisten piti ottaa kontaktia toisiin ilman kosketusta, sillä oletimme, että kosketuskontaktin ottaminen on ryhmäläisille haastavaa. Ryhmäläisten piti asettua aakkosjärjestykseen ja pituusjärjestykseen. Seuraavaksi tehtiin nimikyltti lehdistä leikkaamalla kirjailla. Lopuksi jokainen kertoi hieman itsestään.

Olimme miettineet etukäteen ryhmäsääntöjä, joita voitaisiin ryhmäläisten kanssa yhdessä muokata meidän ryhmäämme sopiviksi. Sääntöjen pohjalla oli vaitioloa, toisten kunnioitusta ja ryhmää sitovat ajatukset. Ryhmäläiset hyväksyivät säännöt sellaisinaan, joten niitä ei tarvinnut muokata uudelleen.

Säännöt olivat:

1. en puhu ryhmän asioista ulkopuolisille
2. kunnioitan ryhmää ja ryhmäläisiä
3. tulen ajoissa
4. puhelimeni on äänettömällä
5. olen ryhmässä vapaaehtoisesti.

Aloitimme aarrelaatikon tekemisen. Aarrelaatikko oli vanha kenkälaatikko, johon ryhmäläiset saivat laittaa ryhmässä tekemänsä tuotokset. Aarrelaatikon perusideana toimi aarrekartan tausta-ajatus eli laatikko päällystettiin aikakauslehdistä leikatuilla voimauttavilla kuvilla. Voimauttavia kuvia olivat kuvat, jotka väreiltään, muodoiltaan tai sisällöltään miellyttivät ryhmäläistä tai kuvat, jotka muistuttivat asioista, joita ryhmäläinen halusi elämässään toteuttaa.

Ryhmäläiset kirjoittivat itselleen tulevaisuuden kortin, johon he laittoivat toiveensa, millainen ryhmä on ollut ja mitä ryhmässä on tehty. Kortti laitettiin aarrelaatikkoon ja siihen palattiin viimeisellä ryhmäkerralla ja katsotaan, olivatko toiveet toteutuneet.

Palautekysymyksissä ryhmäläisiltä kysyttiin, mitkä asiat olivat olleet ryhmäkerrassa mukavia. Vastauksissaan ryhmäläiset kertoivat, että kaikki ja tutustuminen erilaisiin ihmisiin. Myös nallekortit ja oman laatikon tekeminen todettiin mukaviksi toiminnoiksi.

Epämukavia asioita ei ryhmäläisten mielessä ollut. Kaikki tuntui heistä mukavilta asioilta tehdä.

Seuraavaksi kerraksi toivottiin lisää leikkejä ja pelejä. Yhdessä vastauksessa toivottiin ”että puhuttaisiin enemmän”. Arvosanaksi tästä ryhmäkerrasta annettiin kahdeksan, kahdeksan ja yhdeksän.

Ohjaajien reflektoinneissa korostui ohjaajien merkitys ryhmän vetäjinä. Ensimmäisellä kerralla paikka ja ryhmäläiset ja ohjaajat ovat tytöille outoja. Palautteista kävi selvästi ilmi, että he tiesivät ryhmän tarkoituksen.

Sellainen tuntuma jäi, että ryhmäkerta oli hyvin työntekijäpainottunut. Työntekijät olivat suunnitelleet ryhmän sisällön ja ryhmäläiset odottivat työntekijöiden kertovan, mitä seuraavaksi tehdään.

Ryhmän ohjaamiseen liittyi useita kysymyksiä. Miten saadaan tytöt aktiivisemmiksi? Minkälaiset ovat hiljaisille ja aroille toimivat toiminnot eli ei olisi liikaa kontaktia mutta kannustaa saamaan kehon liikkeelle. Miten luodaan välitön ilmapiiiri? Miten saadaan ryhmäläiset mukaan suunnitteluun?

10.2 Tutustuminen ja ryhmäytyminen

Toisella ryhmäkerralla yksi tytöistä oli poissa. Tällä tapaamiskerralla ryhmälle muodostui nimi tutustumisleikin myötä. Heittäessämme violetin väristä lankakerää toinen toisillemme, muodostui langasta tähtikuvio. Olimme ensimmäisellä tapaamiskerralla todenneet, että päällämme oli kuin yhteisestä sopimuksesta paljon violettia vaatetta. Näistä havainnoista muodostui ryhmän nimi: The Violet Stars. Leikimme myös vessapaperitutustumisleikin, jossa jokainen otti haluamansa määrän arkkeja paperirullasta. Tämän jälkeen piti kertoa niin monta asiaa itsestään kuin oli ottanut arkkeja. Leikimme myös piirissä seisten ”mic mac”-leikin, jossa pyrittiin poistamaan muita leikkijöitä ja voittaa itse lopulta peli.

Toisella tapaamiskerralla otimme käsittelyyn koulukiusaamisteeman esittämällä PowerPoint -koosteen aiheesta. Halusimme ryhmäkertojen vähyden vuoksi ottaa jo toisella tapaamiskerralla teemaan liittyvän keskustelunavauk-

sen. Koosteessa esitettiin perustietoja koulukiusaamisesta kuten mitä sillä tarkoitetaan. Kuinka yleistä se on? Miten siihen voi puuttua? Esittelimme myös julkisuuden henkilöitä, jotka ovat kertoneet kokeneensa koulukiusaamista.

Tämä oli hyvä kokemus niin tytöille kuin ohjaajillekin. Keskustelimme tyttöjen omista kiusaamiskokemuksista. Tytöt kertoivat kohdanneensa kuiskimista, pois sulkemista esimerkiksi, että ei kerrota läksyistä, kännykkään häiriösoitoista ja häiriötekstiviesteistä. Yksi tytöistä kertoi jopa kohdanneensa väkivaltaa eli lyömistä. Ryhmäläiset olivat kertoneet kiusaamisesta vanhemmilleen, tukioppilaille, kavereilleen. He kokivat, että vaikka keskusteleminen toisten kanssa ei poista kiusaamista, auttaa se heitä purkamaan ikäviä tuntemuksia.

Lopuksi tyttöjä pyydettiin miettimään voimaa tuova kannustustoivotus toisille ryhmäläisille. Tytöt toivottivat toisilleen ”voimaa eli asioista pitäisi puhua eikä padota niitä”, ”pitkäjänteisyyttä eli asiat ei ratkea hetkessä” ja ”ei kannata välittää kiusaamisesta”.

Tästä ryhmäkerrasta jäi mukavina asioina ryhmäläisten mieleen tutustumisjuttu kuten mic mac -leikki. Ryhmäläiset pitivät myös hyvänä asiana kiusaamisesta juttelu. Heidän mielestään oli tärkeää kuulla, miten eri tavalla toisia ryhmäläisiä ole kiusattu. Tytöt kertoivat tämänkertaisessa ryhmässä parhaimpina asioina olevan ”leikkien ja jutustelun olevan ok”, ”se kun puhuttiin kiusaamisesta” ja ”kun sai kuulla miten eri tavoin kerholaisia oli kiusattu”.

Yksi tyttö koki epämiellyttäväksi vessapaperileikin. Muuten ryhmäläiset totesivat ”kaikkien olevan ok ja mukavia”. Toiveita seuraavan kerran sisällöksi nousi ”no vähän sun tätä”, ”juttelua ja leikkejä” ja ”en tiedä”. Kaikki ryhmäläiset antoivat tälle ryhmäkerralle arvosanaksi kahdeksan.

Tunnelma oli kiva ja lähes rento. Siirryttiin nopeasti asiaan – tykiltä julkkiksia, mitä yhteistä? Käsiteltiin kiusaamista ensin yleisellä tasolla. Tytöt vastailivat kivasti, kun kysyttiin nimeltä (yleinen ”mitä mieltä te olette” ei riitä). Tunnelma virittäytyi niin, että nuoret kertoivat myös omista kokemuksistaan yllättävän avoimesti. Kehut rohkeudesta useaan otteeseen. Aika yllätti jälleen – loppui ihan kesken.

Ohjaajien mielestä tämänkertainen ryhmä oli onnistunut. Ryhmäkerta koettiin jäänmurtajaksi, jossa sellaisetkin tytöt puhuivat, jotka aiemmin olivat olleet hiljaa. Oli hienoa, että tytöt uskalsivat avautua ja kertoa kokemuksistaan. Ryhmän ilmapiiri koettiin myös vapautuneemmaksi kuin edellisellä kerralla.

10.3 Ryhmytyminen ja omat tunteet

Ryhmäläisiä oli kolme. Otin mukaan videokuvaamisen muistini tueksi. Huomasin, että ryhmässä mukana oleminen ohjaajan roolissa oli haastavaa, kun samalla piti keskittyä ryhmäläisten havainnointiin. Olin kertonut ryhmäläisille edellisellä kerralla kuvaani ryhmäkerrat kolmannesta kerrasta eteenpäin.

Kerran aluksi keskusteltiin ryhmistä. Mihin ryhmään kokee kuuluvansa? Millainen rooli kullakin on ryhmässä?

Seuraavaksi keskityttiin ryhmäläisten minäkuvaan. Isolle paperille piirrettiin kunkin ryhmäläisen ääriviivat. Keskusteltiin, minkälaiselta ääriviivahahmo näyttää. Tähän hahmoon kukin sai piirtää väreillä eri tunteita sekä vahvuuksiin ja oppimishaasteitaan. Ilo näkyi vatsassa, kasvoissa ja ajatuksissa kirkkaina väreinä. Suru näyttäytyi rinnassa särmikkäänä kuviona ja kyyneleenä silmässä. Viha näkyi tummana värinä käsissä, kasvoissa, ajatuksissa. Se ilmeni särmikkäänä kuviona ja käsien nyrkkiin puristumisena. Onnellisuus tuli esiin kasvoissa ja sydämessä vaaleina väreinä.

Keskustelimme heidän värittämistään tunteista. Kiusaamiskokemukset näkyivät vihan tunteen tuomina tummina särmikkäänä hahmoina niin kasvoissa, käsissä kuin ajatuksissa. Lopuksi ryhmäläiset kertoivat toinen toisilleen rohkaisun sanan kiusaamiskokemuksen ylipääsemiseksi. Ryhmäläiset toivottivat toisilleen: ”Kyllä se siitä”, ”Antaa itselle aikaa rauhoittua”, ”Kuuntele musiikkia” ja ”Mene ulos lenkille”. Lisäksi he kertoivat, että ”kiusaamiskokemus helpottuu soittamalla ja olemalla eläinten kanssa”.

Täytimme ryhmäkerran lopuksi aarrelaatikkoa musiikin soidessa taustalla. Ryhmäläiset uppoutuivat työstämään laatikkoa. Me ohjaajat virittelimme keskustelua, mutta ryhmäläiset tuntuivat haluavan keskittyä laatikon kuvien leikaamiseen ja liimailuun.

Tämänkertaisen ryhmän parhaita puolia oli tyttöjen mielestä puhuminen ja tunteiden sijoittelu. Heistä oli tärkeää miettiä tunneasioita sekä kertoa niistä ”kun mietittiin tunneasioita ja kerrottiin niistä”. Myös nallekorttien käyttö oli toimivaa. Kaikki toiminnat olivat heistä mukavia, joten ikäviä asioita ei tullut esiin ollenkaan.

Tytöt toivoivat seuraavalle kerralle, että jatkettaisiin kiusaamisesta keskustelua ”että puhuttaisiin vielä kiusaamisesta”. He toivoivat myös lisää leikkejä. Yksi ryhmäläisistä ei osannut sanoa toiveitaan seuraavaa kertaa varten. Arvosanaksi ryhmäkerta sai kahdeksan ja yhdeksän.

Tunnelma viime viikkoa vaimeampi – vaikea tasapainotella sen kanssa, kuinka pitää tunnelma keveänä ja rohkaisevana ilman, että on liikaa äänessä ja antaa tytöille tarpeeksi tilaa. Yleiset kysymykset eivät edelleenkään toimi, täytyy tarkentaa ”mitä olet

KIRSI mieltä..". Positiivisia fiiliksiä lopun Nalle-korteista, mutta itsellä epävarmempi olo kuin edellisen kerran jälkeen.

Ohjaajien reflektioissa nousi esiin ryhmäkerran hiljaisuus. Edelliskerran puhe-
liaat tytöt eivät tällä kertaa halunneet jutella liiemmälti tuntemuksistaan. Tytöt
vastasivat nimeltä kysyttäessä, mutta spontaani keskustelu oli tällä ryhmäker-
ralla vaisua. Syinä saattoi olla ryhmän pienuus, tyttöjen vaihtuminen eli samat
tytöt eivät olleet tällä kerralla kuin viimeksi.

10.4 Minäkuva

Ryhmäläisiä oli mukana kaksi. Alkuleikiksi ohjasimme ”kynä pulloon” leikin.
Leikin tarkoituksena oli rentouttaa tunnelmaa hauskan leikin avulla, jossa
vyötäröön solmitun narun päässä oleva kynä piti saada lattialla olevaan pul-
loon.

Leikin jälkeen jatkoimme edelliskerran oman hahmon täyttämistä. Keskuste-
limme samalla tunteista, niiden merkityksistä ja siitä, missä ne näkyvät ja tun-
tuvat. Suru ilmeni hiljaisuutena ja huutamisena. Ilo puhumisena, nauramisena
ja ilmeni jakamisena esimerkiksi Facebookissa. Ryhmäläiset kirjasivat pape-
rin toiselle reunalle omat vahvuudet ja toiselle reunalle kehittymis- ja oppi-
mishaasteet.

Parhaina asioina tästä kerrasta tytöt kertoivat olevan ”leikit, puhuminen”,
”hyvien asioiden listaus”, ”kynä pulloon -leikki”, ”kun piti miettiä missä on
hyvä”, ”tapettijuttu. Ikäviä asioita ei tällä kerralla tuntunut olevan, kun yksi
vastasi ”kaikki oli kivoja”. Muut ryhmäläiset eivät vastanneet mitään.

Toiveena seuraavalle kerralle esitettiin ”juttelua”, ”en tiedä”, ”pelejä”. Arvo-
sanoiksi tämä ryhmäkerta sai kahdeksan ja yhdeksän.

Ohjaajat pohtivat palautteissa ryhmän koon vaihtelevuutta ja varsinkin tä-
mäkertaisen ryhmän pienuutta. Kahden ryhmäläisen kanssa on haastavampi
tehdä leikkejä ja innostaa tekemään asioita.

Kaksi ryhmäläistä puuttui. Toinen oli ilmoittanut ettei tule. Mu-
kana siis vain kaksi ryhmäläistä. Itselle heräsi heti kysymys siitä
onko poissaoloihin vaikuttanut jokin viime kerran asia vai onko
pissaolon syynä esim. oikeasti sairastuminen. Tunnelma oli hil-
jainen ja hieman vaivautunut, kun ryhmäläiset eivät juuri spon-
taanisti keskustelleet.

Alkuleikki hieman arvelutti ryhmäläisiä aluksi, mutta ohjaajien
innostettua heitä, he uskaltautuivat lähtemään mukaan leikkiin.
Ryhmäkerta oli kuitenkin rento. Siellä ei hulluteltu, mutta ryh-
mänvetäjänä oli rennompi ja luonnollisempi kuin aiemmin.
Syynä oli ehkä se, että tiesin miten ryhmä etenee ja millaisia

ryhmäläiset ovat. Tekniikka oli tuttua, joten videointi ei vienyt liikaa huomiota.

Oman kuvan työstäminen ja omista vahvuuksista kertominen oli rentouttavaa ja jopa yllätti minut ohjaajana. Toinen tytöistä kertoi olevansa omassa kaveriporukassaan iloinen, lohduttaja, kuuntelija ja kannustaja. Näitä puolia ryhmä ei ole hänestä nostanut esiin. Miksi ryhmässä hän on hiljainen? Mitä ryhmässä pitäisi tehdä, jotta hän saisi luontaisen roolinsa esiin? Vai onko eri ryhmissä eri roolit eli täällä ei tarvitsekaan olla se kuuntelija ja lohduttaja?

10.5 Minä selviän

Kaikki ryhmäläiset olivat paikalla. Lämmittelynä leikimme ”rikkinäistä puhelinta” selkään piirrettynä. Tällä kerralla keskustelimme aarrelaatikkotyöskentelyn lomassa paljon kiusaamisesta.

Yksi ryhmäläisistä kertoo, ettei ole hyvä fiilis. Pitkään jatkunut kiusaaminen vain pahenee. Hänellä on ollut koulussa pari ystävää, mutta nyt nekin kääntäneet selkänsä. Opettaja ottaa torstaina asian koko luokan keskusteluun. Tytön ei silloin tarvitse osallistua tunnille. Jännittä, mitä keskustelusta seuraa: jätetäänkö hänet rauhaan vai paheneeko kiusaaminen. Hän ymmärtää, ettei syy ole hänen. Häntä kiukuttaa ja ärsyttää tilanne. Jos ei haluta nolla kaverina, niin annettaisiin edes olla rauhassa. Kiusaaminen ilmenee kuiskutteluna ja eristämisenä.

Hän ymmärtää, ettei syy ole hänen. Mutta silti häntä kiukuttaa ja ärsyttää tilanne. ”Jos ei haluta olla kaverina, niin annettaisiin edes olla rauhassa”, hän toteaa.

Ryhmäläiset kertoivat omia kokemuksiaan, joissa ilmeni, että kiusaaminen näkyi puhelinhäiriköintinä, pois sulkemisena, väärin tietojen levittämisenä kaveripiirissä ja Facebookissa. Kysyttäessä, mikä on auttanut ryhmäläisiä jaksamaan kiusaamisen keskellä, yksi ryhmäläinen sanoi, että on saanut toisesta ryhmäläisestä ja hänen kavereistaan itselleen kavereita. Tytöt käyvät samaa koulua.

Palautteissa ryhmäläiset kertoivat, että oli mukavaa kun ”laitettiin aarrelaatikoita” ja ”sai paremman olon kun puhuin senpäiväisestä asiasta”, ”juttelu”, ”aarrelaatikot”, ”nallekortit”, ”kaikki”. Ryhmäläisten mielestä mikään ei tällä kertaa ollut epämiellyttävää vaan ryhmäkerrassa ”ei ollut ei –mukavia asioita”. Seuraavan kerran toiveena oli ”en tiedä”, ”leikkejä”, ”juttelua”, ”kaikkea kivaa (pelejä, askartelua)”. Arvosanoiksi tämänkertainen ryhmä sai yhdeksän, kahdeksan ja yhdeksän.

Yksi tytöistä kertoi enemmän/tarkemmin tämä hetkisestä koulukiusaamisestaan ja sitä kautta myös muut tytöt avautuivat kivasti

omista kokemuksistaan. Vahvistusta/tukea ei kuitenkaan vielä suoraan muilta ryhmäläisiltä keskenään. Kaksi muuta ryhmäläistä ystävystyneet keskenään koulussa, se aivan upeaa!

Ohjaajien palautteissa kävi ilmi, että ryhmäkerta oli onnistunut, koska yksi työistä avautui koulukiusaamisestaan. Hän kertoi, että vähän helpotti kun sai puhua asiasta, vaikka se ei tuokaan asiaan muutosta. Lisäksi kaksi, samaa koulua käyvää, ryhmäläistä kertoivat ystävystyneensä ryhmän puitteissa.

10.6 Voimaantuminen

Kaikki ryhmäläiset olivat paikalla. Toinen ryhmän ohjaajista oli poissa. Leikittiin alussa sähkötystä. Istuttiin piirissä käsi kädessä ja puristettiin sähkötyksiä toinen toisille, niin ettei yksi leikkijöistä huomaisi.

Muovailtiin massasta itselle voimahahmo. Voimahahmon tarkoituksena oli palauttaa käyttäjän mieleen ryhmästä saamiaan voimaannuttavia sanoja, asioita, palautetta, tuntemuksia.

Juteltiin myös yhden ryhmäläisen edelliskerran kiusaamistilanteesta. Kävi ilmi, että opettajan puuttuminen kiusaamistilanteeseen oli auttanut. Hän kertoi, että kiusaaminen oli loppunut ja hänet oli jätetty rauhaan. Ystäviä tilanteeseen puuttuminen ei ollut tuonut takaisin.

Ryhmäkerran loppuksi täytettiin vielä aarrelaatikkoa keskustelun lomassa. Palautteissa ryhmäläiset kertoivat, että parasta tässä kerrassa oli ”leikit”, ”nal-lekortit”, ”laatikko”, ”muovailusavijuttu”, ”maskotin tekeminen”, ”maskotti”, ”sähköjuttu”, ”maskotti”. Kaikki toiminta tuntui heistä mukavilta. Tytöt eivät esittäneet toiveita seuraavaa kertaa varten. Arvosanoiksi ryhmä sai kahdeksan, kahdeksan, yhdeksän, kahdeksan.

Toisen ohjaajan poissaolo muutti ohjaustilannetta. Ryhmän ohjaamisen jäätyä toisen vetäjän harteille, tunnelma oli vaisu ja hiljainen. Ainoana ohjaajana, minun oli vaikea keskittyä kaikkiin tyttöihin tasapuolisesti, toiminnan ohjaamiseen ja keskustelun ylläpitämiseen. Nyt huomasin, että ohjaajien merkitys ryhmässä on tärkeä, sillä ohjaajat toimivat keskustelun avaajina sekä keskustelujen eteenpäin viejinä. Ohjaajat luovat ryhmän tunnelman ja ilmapiirin.

10.7 Ryhmän päättäminen

Kaikki ryhmäläiset olivat paikalla. Otimme viimeisen kerran leikiksi Kuka minä olen? - leikin. Siinä jokainen kirjoitti paperilapulle jonkin satuhahmon nimen, jota ei näytetty muille. Laput sekoitettiin ja jokainen otti yhden ja asetti lapun otsalleen, katsomatta itse lappua. Tämän jälkeen jokainen yritti vuorollaan arvata kysymyksiä toisille esittäen, mistä satuhahmosta on kysymys.

Seuraavaksi viimeisteltiin edelliskerran voimahahmo maalaamalla sekä tehtiin kehukukka. Etukäteen tehtyihin paperikukan terälehtiin ryhmäläiset kirjoittivat toisilleen yhden positiivisen asian. Lopuksi ryhmäläiset lukivat aarrelaatikosta kortin, jonka he olivat ensimmäisellä kerralla itselleen kirjoittaneet.

Ryhmäkerran lopuksi keskusteltiin jatkosta. Haluaisiko kukaan jatkaa Turvatalolla yksilökeskustelujen merkeissä? Entä löytyisikö ryhmäläisiltä kiinnostusta siirtyä Turvatalon tarjoamiin ryhmiin, kuten taideryhmään tai Syömään! -ryhmään. Kukaan ryhmäläisistä ei halunnut jatkaa Turvatalon tarjoamissa pienryhmissä käyntiä. Tytöt toivottivat loppupalautteessa ”kaikkea hyvää kaikille jatkossa”.

Ryhmässä tuntui odotuksen tuntua. Yksi kertoi sopineensa riidan kaverinsa kanssa ja toisen kaveri odotti ryhmän jälkeen, kolmas odotti innostuneena harrastukseensa pääsyä ryhmän jälkeen.

Viimeinen ryhmä eteni nopeasti. Ryhmäläiset löysivät nopeasti toisilleen positiivisen palautteen. Monilla tuntui ajatukset siirtyvät ryhmän ulkopuolisiin harrastuksiin tai muihin menoihin kavereiden kanssa.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Aineistosta nousi esiin kaksi pääteemaa, joilla ryhmäläiset halusivat koulukiusaamista käsiteltävän: keskustelemalla sekä osallistumalla erilaisiin toiminnallisiin tehtäviin. He pitivät myös tärkeänä saada kuulla toisten nuorten kertomuksia koulukiusaamisesta. Lisäksi ryhmäläiset pitivät tunnelmaa keventävistä leikeistä. Palautteista tuli ilmi myös seuraavat teemat: ohjaajan rooli, nuorten sitoutuminen sekä vertaisryhmätoiminta työmuotona.

11.1 Keskustelu toimintamuotona

Aineiston käsittelyssä tuli ensimmäisestä palautelomakkeesta alkaen esille se, että ryhmäläiset halusivat keskustella niin kaverisuhteistaan kuin koulukiusaamiskokemuksistaan ulkopuolisille aikuisille sekä vertaisten kanssa. Tuloksista kävi ilmi, että ryhmäläiset halusivat käsitellä koulukiusaamista sekä keskustelemalla että kuuntelemalla toisten ryhmäläisten kertomuksia kiusaamisesta. Kuten yksi ryhmäläinen sanoi, ”ettei puhuminen poista kiusaamista, mutta se helpottaa oloa.”

Aineistosta nousi selkeästi esille myös se, että tämänkaltaiset keskustelut eivät olisi olleet mahdollisia, jos ryhmässä olisi ollut sellaisiakin nuoria, joille koulukiusaaminen on vieras asia. Samankaltaiset kokemukset yhdistivät ryhmäläisiä.

Keskustelut olivat ohjaajavetoisia. Ryhmäläisten oli vaikea tuottaa spontaania keskustelua toistensa kanssa. Ilmeisesti ryhmäläiset eivät näin lyhyessä ajassa vielä tutustuneet toisiinsa niin, että keskustelut olisivat syntyneet luontevasti. Myös koulukiusaaminen on saattanut vaikuttaa nuoriin sillä tavalla, että vuorovaikutus toisten nuorten kanssa on hankalaa. Koulukiusaaminen on saattanut myös kohdentua persoonaltaan hiljaisiin ja vetäytyviin nuoriin.

11.2 Toiminnallisuus koulukiusaamiskokemusten avaajana

Palautteissa ilmeni, että oman hahmon piirtäminen, aarrelaatikon tekeminen sekä voimahahmon muovaaminen oli mukavaa. Toiminnot antoivat ryhmäläisille positiivisia ajatuksia ja mahdollisuuden käsitellä ikäviäkin asioita. Toimintojen ohessa käytiin keskusteluja, joiden tarkoituksena oli käsitellä minäkuvaa vahvistavia asioita sekä koulukiusaamiseen liittyviä ikäviä tuntemuksia.

Palautekyselyissä, joissa kysyttiin ryhmäläisten toiveita seuraavaa ryhmäkertaa varten, he halusivat leikkejä, pelejä ja keskustelua. Pelit ja leikit kevensivät ilmapiiriä ja auttoivat ryhmäläisiä rentoutumaan. Ilmeistä ja eleistä näkyi selvästi toiminnallisten hetkien tuoma aktiivisuus.

11.3 Ohjaajan rooli

Koska ryhmä oli pieni ja ryhmäläiset eivät juuri tunteneet toisiaan, ohjaajan merkitys ryhmän vetäjänä oli suuri. Ohjaamisessa korostui tilanneherkkyys, hienovaraisuus sekä rennon ilmapiirin luominen.

Haapaniemi ja Raina (2005, 130) tähdentävät, että aikuisen rooli ryhmän ohjaajana on iso, koska nuoret eivät hallitse kaikkia vuorovaikutustaitoja ja he elävät nopeatempoisessa maailmassa. Ryhmän ohjaajalta vaaditaan kykyä joustaa ja mukauttaa toimintaa.

Omassa tutkimuksessani tuli ilmi, että ohjaajan tuli ottaa jokainen ryhmäläinen tasapuolisesti huomioon ja kohdentaa kysymykset nimellä haluamalleen ryhmäläiselle. Ohjaajan rooli nousi esille myös palautteiden saamisessa. Ryhmäläisten oli välillä vaikea tuottaa toiveitaan ja odotuksiaan ryhmän sisältöä kohtaan. Näytti siltä, että ryhmäläiset ovat tottuneen koulumaiseen työkentelytapaan, jossa opettaja sanoo, miten tehdään.

Ryhmään piti alun perin osallistua myös viides nuori. Hän ei kuitenkaan halunnut osallistua tämän kaltaiseen ryhmään vaan tutustumiskäynnin jälkeen jätti osallistumatta ryhmään. Muut neljä nuorta tuli ryhmään säännöllisesti, mikäli eivät olleet sairastuneet. Tämä osoittaa, että ryhmä on ollut heille miellyttävä ja vapaaehtoinen kokemus sekä sen, että ohjaajat olivat saaneet tytöt sitoutettua ryhmään. Tyttöjen sitoutuneisuus kertoi myös siitä, että ryhmä työt kokivat ryhmän tärkeäksi.

Myös oma roolini ryhmän ohjaajana oli haastava. Minulla oli ryhmää ohjatesani kolmoisrooli: työntekijän rooli, ohjaajan rooli sekä tutkijan rooli. Työntekijänä olin oman työni kehittäjä. Koulukiusaamista kohdanneiden tyttöjen ryhmä oli työpaikallani uusi menetelmä, jota työparini kanssa halusimme kokeilla. Ohjaajan ja tutkijan roolit olivat toisinaan vaikeita yhdistää. Ohjaajana keskityin ryhmän ohjaamiseen niin intensiivisesti, että tutkijan objektiivisuutta oli vaikea ylläpitää. Oli myös ongelmallista tehdä huomioita videoista tutkijan silmin, koska ryhmän ohjaajan roolini kautta ryhmä oli hyvin tuttu. Kolmen roolin ylläpitäminen vaati keskittymistä. Tilannetta auttoi se, että huomioin näiden roolien olemassaolon. Näin pystyin erottamaan ne toisistaan ja pystyin tarkastelemaan asioita eri näkökulmista.

11.4 Vertaisryhmätoiminta koulukiusaamiseen puuttumisen työmuotona

Koulukiusaamista kohdanneiden tyttöjen ryhmä on ryhmätoimintaa, vertaisryhmätoimintaa. Ryhmä antaa nuorille mahdollisuuden kohdata toisia samaa kokeneita nuoria. Vertaisryhmätoiminnalla näyttäisi olevan mahdollisuuksia auttaa koulukiusaamista kohdanneita nuoria mahdollistamalla ystävyyssuhteiden syntyminen, kuten kävi tässä ryhmässä.

Tämän tutkimuksen mukaan koulukiusaamista on käsiteltävä erilaisten keskusteluiden ja toiminnallisuuden avulla. Ryhmäläisten antamien palautteiden keskeinen toive oli kiusaamisesta keskusteleminen. Tästä johtuen koulukiusaamista tulisi käsitellä keskustelemalla siitä eri näkökulmista ja erilaisin teemoin, yhdistettynä erilaisiin toiminnallisiin muotoihin kuten piirtämiseen, maalaamiseen ja kirjoittamiseen.

Tutkimus osoitti, että Tampereen Nuorten turvatalolla järjestetty ryhmä koulukiusaamista kohdanneille tytöille oli Tampereen seudulla ainutlaatuinen kokeilu. Koulukiusaamiseen on tähän asti puututtu koulun toimesta. Kolmannen sektorin mahdollisuudet osallistua koulukiusaamista kohdanneiden nuorten tukemiseen ovat vielä käyttämättä. Kolmas sektori voi olla nuorten apuna ja tukena luomassa vertaisyhteisöjä, joissa nuori voisi kohdata samassa tilanteessa olevia ikäisiään. Vertaisyhteisöjen ja ryhmien avulla nuorilla olisi mahdollisuus purkaa kiusaamisesta tulleita ikäviä kokemuksia. Ryhmien kautta nuorilla olisi mahdollisuus saada aikuisten ja vertaisten tukea. Tuen avulla nuoren ikäkaudenmukainen kasvu ja kehitys turvattaisiin sekä autettaisiin hänen itsetunnon ja minä –kuvan kehitystä. Näillä toimilla nuori voisi välttyä koulukiusaamisen pitkäaikaisilta negatiivisilta vaikutuksilta kuten masennukselta, ahdistuneisuudelta ja yksinäisyydeltä.

12 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tässä opinnäytetyössäni pyrin noudattamaan eettisiä periaatteita koko tutkimusprosessin ajan. Keskeisimpänä eettisinä periaatteina olivat havainnoitavien anonymiteetin säilyttäminen sekä aineiston tarkka analysointi videomateriaalien läpikäydessä. Hirsjärven (2004, 26–27) mukaan aineistoa kerätessä tulee ottaa huomioon anonyymius, luottamuksellisuus ja aineiston tallentaminen asianmukaisesti.

Anonyymius pohjautuu opinnäytetyön oikeisiin lupamenettelyihin. Tutkimuksen tekemiseen ja ryhmäkertojen videointiin on saatu asianmukaisesti lupa niin työelämätaholta kuin havainnoitavilta itseltään ja heidän vanhemmiltaan. Opinnäytetyössäni en käytä havainnoitavien nimiä, jotta anonyymius säilyy.

Opinnäytetyötäni tehdessä arvioin luotettavuutta koko prosessin ajan. Luotettavuuden arviointi kohdistui metodin valintaan, teoreettiseen viitekehykseen, videotallenteisiin, havaintoihin, kysymyslomakkeisiin, analysointivaiheeseen, johtopäätöksiin sekä pohdintaan. Toimintatutkimuksellinen ote metodin valinnaksi oli alusta lähtien luontevaa.

13 POHDINTA

Ensimmäiset pohdinnat koulukiusaamista käsittelevästä ryhmästä koskevat ryhmää: ryhmäkokoa, ryhmän kestoa ja sen sisältöä. Toisena näkökulmana nousi esiin ohjaajan rooli ryhmän vetäjänä ja ryhmän sitouttajana. Kolmantena näkökulmana nostan esiin nuorten kokeman yksinäisyyden, joka on seurausta koulukiusaamisesta ja torjutuksi tulemisesta.

13.1 Ryhmän koko, kesto ja sisältö

Bruce Tuckman, joka on ryhmäkäyttäytymisen uranuurtaja, kirjoitti ryhmän kehitysvaiheita käsittelevässä artikkelissa vuonna 1965, ryhmän muodostuvan ja käyvän läpi viisi eri vaihetta: ryhmän muodostuminen (forming) kuohuntavaihe (storming), sopimisvaihe (norming), toimiva ryhmä (performing) ja ryhmän lopettaminen (adjourning) (Kopakkala 2005, 49–51).

Kauppilan (2005, 107–108) mukaan toimivan ryhmän tunnuspiirteinä ovat yhteiset toimivat pelisäännöt sekä ryhmäläisten sitoutuminen niihin. Vuoro vaikutus toimivassa ryhmässä on avointa, rakentavaa ja monipuolista. Toimivassa ryhmässä ryhmäläiset rohkaisevat toisiaan kertoman oman mielipiteensä ja osallistumaan yhteiseen toimintaan sekä ryhmäläiset ottavat vastuuta ja ovat motivoituneita toimimaan.

Tässä ryhmässä jo heti ensimmäisen ryhmäkerran jälkeen oli selvää, että seitsemän tapaamiskertaa on liian vähän. Ryhmän tulisi kestää huomattavasti pidemmän aikaa. Luottamuksen syntyminen ja ryhmäytyminen vaatii oman ai-

kansa. Näitä asioita ei voi jouduttaa, vaan tutustumiselle pitää olla huomattavasti enemmän aikaa. Ryhmän kesto tuntui näin laajana kokonaisuutena välipaloihin ja Nalle-kortteineen liian lyhyeltä. Ensimmäiset ryhmäkerrat olivat tärkeitä. Näissä luotiin puitteet ryhmän muodostumiselle sääntöjen ja tutustumisen kautta.

Teemaan olisi pitänyt syventyä vieläkin nopeammin ja keskittyneemmin. Ryhmäkerta koostui useasta eri toiminnasta. Olisi ollut selkeämpää pienen välipalan ja Nallekorttien jälkeen siirtyä suoraan aiheeseen. Aihe olisi voinut olla kaikilla kerroilla sama esimerkiksi oma minäkuva. Tämän toiminnan ympärille olisi voinut luoda kaikkien ryhmäkertojen asiakokonaisuudet.

Ryhmäkoko tuntui hieman liian pieneltä. Aluksi meillä olikin tavoitteena saada ryhmään kuusi nuorta, Nyt neljän tytön ryhmä ei tuntunut kovin joustavalta. Yhden tai kahden ryhmäläisen puuttuminen heikensi merkittävästi ryhmän dynamiikkaa. Toisaalta pienessä ryhmässä ohjaajien on helpompi ottaa jokainen ryhmäläinen huomioon kuin isommassa ryhmässä.

Ryhmä voisi olla toiminnallinen ryhmä, jossa esimerkiksi leivotaan, käydään näyttelyissä, kahvilla. Tarkoituksena olisi tutustuttaa nuoret toisiinsa, jolloin he saisivat vertaistukea tilanteeseensa. Kaikilla kiusatuilla ei ole ainuttakaan kaveria, joten ryhmän kautta tarjoutuisi mahdollisuus tutustua toisiin samassa elämäntilanteessa oleviin nuoriin.

Toisena vaihtoehtona vertaisryhmä voisi kokoontua suljettuna ryhmänä, jossa ryhmäläiset kokoontuvat tietyn teeman ympärille keskustelemaan aiheesta. Ryhmässä ei välttämättä ole juurikaan toiminnallisuutta, vaan pelkkä keskustelu riittää. Joissain vertaisryhmissä korostetaan toiminnallisuutta. Näin halutaan ehkä häivyttää ryhmäläisiä yhdistävä tekijä ja ryhmä voi keskittyä enemmän yhdessä tekemiseen ja olemiseen kuin yhdistävästä tekijästä keskustelemiseen. Molemmissa tapauksissa ryhmän ohjaajina voisi olla kaksi vapaaehtoista tai toinen ohjaajista voisi olla työntekijä.

Olimme etukäteen osoittaneet ryhmän koulukiusaamista kohdanneille tytöille. Onko tällainen teemoittelu välttämätön? Voisiko ryhmä olla avoin ryhmä, jonka puitteissa tehdään erilaisia toiminnallisia asioita esimerkiksi askartelua, kokkailua ja liikkumista? Koulukiusaamisen käsittely ei näin ollen olisikaan ryhmän päätavoite, vaan vertaisryhmässä oleminen, vertaisten kanssa yhteenkuuluvuuden tunteminen ja jopa ystävystymien.

Ryhmäläiset olivat eri puolilta Tamperetta. Kahden samaa koulua käyvän nuoren ystävystyminen sai pohtimaan, pitäisikö nuorten tulla samalta suunnalta esimerkiksi keskustasta, Itä-Tampereelta, Länsi-Tampereelta tai Etelä-Tampereelta. Näyttäisi siltä, että 13 -vuotias nuori ei pääsääntöisesti ole tottunut liikkumaan eri puolilla Tampereen alueella. Näin ollen vertaisryhmätöiminnan tuomat kaverisuhteet voivat jäädä syntymättä pitkien etäisyyksien vuoksi. Toisaalta monien nuorien tuleminen samasta koulusta saattaa aiheuttaa kiusallisia tilanteita.

13.2 Ohjaajan rooli

Suhde ohjaajien ja ryhmäläisten välillä on tärkeä. Ohjaaja luo tilaa ja mahdollisuuksia. Hän ottaa jokaisen ryhmäläisen huomioon. Ryhmää ei vain vedetä vaan se on dialoginen suhde ohjaajan ja ryhmäläisten välillä. Ohjaaja luo tilan ja tilaa koko ryhmälle. Ohjaajan rooli on hienovaraisesti ja jopa näkymättömästi ohjata tilanteita ja nostaa vuorollaan kukin ryhmäläinen ajatuksineen esille.

Kuten Lenruth ja Kalinainen (2009, 30) työssään toteavat, ohjaajalla on erityisen suuri rooli ryhmäytymiseen. Ohjaajan on oltava koko ajan tilanteen tasalla ja hänellä on suuri valta ja vastuu ohjaamisesta sekä ohjauksen sisällön järjestämisestä. Ohjaajan tulee ottaa kaikki ryhmän jäsenet tasapuolisesti huomioon sekä kannustaa ja tukea heitä tarvitsemallaan tavalla. Ohjaajan tulisi myös antaa ryhmään ja ryhmäläisille tilaa spontaaniin yhdessäoloon.

13.3 Nuorten yksinäisyys

Ohjaamassani ryhmässä yksinäisyys oli keskeinen koulukiusaamiseen liittyvä tekijä ja seuraus. Tarja Heiskanen (2011, 78) toteaa, että yksinäisyys on sosiaalisten suhteiden puuttumista, ja se on epämiellyttävää ja ahdistavaa. Yksinäisyys on henkilökohtainen kokemus, ja se on eri asia kuin sosiaalinen eristäytyneisyys. Koulukiusaaminen aiheutti ryhmän nuorille yksinäisyyttä. Kuten ryhmässä yksi tytöistä totesi, että kiusaamisen vuoksi hän menetti ystävyyssuhteet. Kukaan ei jäänyt tukemaan ja puolustamaan häntä vaan ne muutamakin koulukaverit jättivät hänet ja tyttö jäi yksin.

Niina Junttila (2010, 23, 34) toteaa väitöskirjassa *Social competence and loneliness during the school years*, että viidennes suomalaislapsista kokee päivittäin yksinäisyyttä ja torjutuksi tulemistä. Hän jakaa yksinäisyyden sosiaaliseen ja emotionaaliseen yksinäisyyteen. Sosiaalinen yksinäisyys tarkoittaa, ettei nuorella ole kavereita koulussa tai vapaa-ajalla. Emotionaalinen yksinäisyys, sitä ettei ole ketään joka kuuntelisi ja välittäisi nuoresta.

Torjutuksi tuleminen aiheuttaa oppimisvaikeuksia, ahdistuneisuushäiriöitä, masennusta, vaikuttaa negatiivisesti tunne-elämän kehitykseen ja kognitiivisiin taitoihin sekä fyysiseen terveyteen. Tutkimuksessa todetaan, että jos nuori ei löydä ystävää yläkoulun 7. luokan ensimmäisen lukukauden loppuun mennessä, jää hän todennäköisesti ystäväryhmien ulkopuolelle koko yläkoulun ajaksi. Yläkoulussa koettu yksinäisyys ennustaa puolestaan syrjäytymistä ja putoamista koulutusuralta pois. Tämän vuoksi lapsen yksinäisyys täytyy huomata ja siihen täytyy puuttua jo alakoulun aikana. (Junttila 2010, 55–56; Juusola 2013, Helsingin Sanomat verkkolehti 28.3.2013; Toivonen 2012, Yle uutiset kotimaa verkkojulkaisu 24.9.2012.)

Yksinäisyys, torjutuksi tuleminen ja kiusatuksi joutumien ovat samankaltaisia ilmiöitä, jotka saavat nuoren tuntemaan itsensä ulkopuoliseksi. Ulkopuolisuus-

den tunne taas saattaa ohjata nuorta välttelemään toisten seuraa. Tärkeää asiassa olisi purkaa tämänkaltaisen noidankehä. Koulu, koti sekä harrastustahot ja muut kolmannen sektorin toimijat ovat tärkeässä asemassa luomassa nuorelle mahdollisuuksia olla muiden vertaisten seurassa. Tämä taas turvaisi nuorelle mahdollisuuden kehittyä ikä kautensa mukaisesti. Salmivalli (2010) toteaa, että vertaisen tuki kiusaamisen vaikutusten ennaltaehkäisevänä tekijänä on merkittävä.

Kuten Mannerheimin Lastensuojeluliiton (Mikkonen, Naapuri 2008, 40) tutkimuksessa ilmeni, nuorten yksinäisyys on koulukiusaamistilanteissa ilmeistä. Moni kiusatuista nuorista kertoi, ettei heillä ole yhtään ystävää. Juuri tähän asiaan tulisikin koulukiusaamisen vastaisessa työskentelyssä seuraavaksi painokkaasti puuttua.

Koulumaailmaan kehitellään koko ajan uusia toimintamalleja koulukiusaamisen ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi. Kuitenkin kiusaamista ei saada ehkä koskaan poistettua koulusta. Siksi olisikin tärkeää puuttua nuorten mahdollisuuksiin selvittää kiusaamiskokemuksista tasapainoisiksi aikuisiksi. Terveet vertaissuhteet ja nuoren kasvua ja minäkuvaa tukevat aikuiset olisivat ensiarvoisen tärkeitä, kiusaamista kohdanneen nuoren, tukipilareita. Niiden luomiseen pitäisi kiinnittää erityistä huomiota.

13.4 Tutkimusmenetelmien ja aineistonkeruun soveltuminen tutkimukseen

Tässä opinnäytetyössä käytetty täydellinen osallistuva havainnointimenetelmä, jossa tutkija itse osallistuu ryhmän toimintaan täysivaltaisena jäsenenä, oli oikea vaihtoehto tutkia ryhmän toimintaa ja toimivuutta ja saada kokemuksia ryhmästä. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija tekee havainnoistaan muistiinpanoja ja päiväkirjamerkintöjä sekä ottaa muistinsa tueksi esimerkiksi videokameran kuvamateriaalin.

Kaksi ensimmäistä kertaa ohjasin ilman videointi. Ajattelin, että pystyn ryhmää ohjatessa samalla havainnoimaan ja kirjamaan muistiin havaintojani. Ajattelin, että toinen ohjaajista pystyy tukemaan muistikuviani tarvittaessa. Kahden kerran jälkeen huomasin, ettei ole mahdollista olla samaan aikaan ryhmän täysivaltainen ohjaaja sekä tutkiva havainnoija.

Kyselylomakkeen käyttö palautteen saamiseksi oli tärkeä. Lomakkeen avulla saimme kirjallista tietoa siitä, mihin suuntaan seuraavaa ryhmäkertaa ohjaamme. Palautelomakkeista tosin huomasin, että ryhmäläisten oli välillä hankala tuottaa palautetta edellisestä kerrasta sekä kertoa, mitä he seuraavalla kerralla haluaisivat tehdä.

13.5 Yhteenvedo ja käytännön sovellutus

Aineistosta nousi analysointivaiheessa esille monia mielenkiintoisia näkökulmia. Pohdin ryhmän toiminnallista tasoa eli sitä, pitäisikö vertaistukiryhmä koulukiusaamisen käsittelyssä olla pelkkä keskusteluryhmä. Vai pitäisikö ryhmä pohjautua pelkkään toiminnallisuuteen, jossa ryhmän teema hämärtyisi tai sillä ei olisi merkitystä laisinkaan. Tai kolmantena vaihtoehtona, ryhmässä olisivat molemmat elementit, kuten tässä ryhmässä.

Ryhmän sisältöä pohtiessani huomasin yllättäen, että ryhmien sisällöt voivat olla hyvin erilaisia riippuen siitä, onko se avoin tai suljettu ryhmä. Avoinella ryhmällä tarkoitan ryhmää, johon kaikki ryhmän sisällöstä kiinnostuneet tietyn ikäiset nuoret voivat osallistua. Suljetussa ryhmässä samat nuoret kokoontuvat tietyn ajan ryhmässä. Monesti tällaisessa ryhmässä on myös rajattu aihepiiri.

Ryhmä voi olla myös keskusteluun pohjautuva ryhmä tai toiminnallinen ryhmä. Keskusteluryhmä kokoontuu pohtimaan tietyn teeman ympärille. Ryhmä ei kaipaa tuekseen toiminnallisuutta vaan vertaistuki on ryhmän kulmakivi. Tällainen ryhmämuoto on esimerkiksi anorektikoilla. Toiminnallinen ryhmä puolestaan perustuu toimintaan. Ryhmään voi osallistua kaikki toiminnalliset ryhmästä kiinnostuneet. Toiminnan myötä ryhmäläisillä on mahdollisuus saada tukea toisiltaan. Toiminnan kautta on mahdollisuus kehittää nuoren minä -kuvaa ja oman elämänhallintaa ja antaa nuorelle onnistumisen kokemuksia.

Ryhmä voisi olla teemallinen tai teematon ryhmä. Teemallinen ryhmä, kuten koulukiusaamista kohdanneiden tyttöjen ryhmä, kokoontuu yhteen tietyn teeman ympärille. Asiaa käsiteltäisiin eri näkökulmista ja erilaisten toiminnallisten tehtävien kautta. Teematon ryhmä voisi olla ryhmä, joka kokoontuu tekemään yhdessä asioita. Ryhmän ajatus on olla yhdessä eri teemojen ympärillä.

Ryhmä voi olla myös paikallaan oleva, samassa paikassa kokoontuva ryhmä. Ryhmä voi myös perustua siihen, että kokoonnutaan samassa paikassa, josta sitten lähdetään tekemään yhdessä erilaisia aktiviteetteja esimerkiksi keilamaan, elokuviin tai pelaamaan jalkapalloa.

Ryhmän sisällöllistä tasoa pohtiessani, mietin miten paljon asiaa voi yhteen ryhmäkertaan ja ryhmäkertoihin mahduttaa. Ryhmäkertojen sisällöt olisi pitänyt teemoittaa vielä huolellisemmin ja yksi isompi teema, kuten oman kuvan piirtämistä, olisi voinut käsitellä pidempään. Ehkä se olisi voinut olla kaikkien ryhmäkertojen teema, kuten aarrelaatikon täyttäminen.

Ryhmäläisten osallisuudessa pohdin koulukiusaamisen leimautumisen teemaa. Olisiko nuorten helpompi tulla avoimeen toiminnalliseen ryhmään, jossa yhtenä teemana nostettaisiin esille koulukiusaaminen? Pääpaino ryhmässä olisi yhdessä tekemisellä ja vertaisten kanssa yhdessä ololla.

Näistä kokemuksista ja pohdinnoista syntyi ajatus koota ryhmätoimintakuvaus Nuorten turvatalolla järjestettävästä vertaisryhmätoiminnasta.

Ryhmään ohjaus Nuorten turvatalolle tapahtuisi koulujen kuraattoreiden, terveydenhoitajien ja opettajien kautta. He ohjaisivat sellaisia nuoria ryhmään, jotka heidän mielestään hyötyisivät Nuorten turvatalolla järjestettävästä toiminnallisesta vertaisryhmätoiminnasta.

Nuoret tulisivat tutustumaan, yhdessä ohjaavan tahon edustajan kanssa, Nuorten turvataloon, ryhmänohjaajiin sekä ryhmän sisältöön. Ryhmään osallistuisi kuudesta kahdeksaan joko seitsemäsluokkalaista tai kahdeksas ja yhdeksäsluokkalaista nuorta. Kokemus osoitti, että seitsemäsluokkalaiset ovat yläkoulutulokkaina sen verran nuorempia kuin kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset, ettei näitä ikäkausia kannata yhdistää.

Ryhmä kestäisi vähintään puoli vuotta. Ryhmän sisältönä olisi toiminnallinen ryhmä, jonka tavoitteena olisi koota yhteen nuoria, jotka ovat kohdanneet koulukiusaamista, torjuttuksi tulemista ja yksinäisyyttä.

13.6 Lopuksi

Tutkimus toi esille sen seikan, että Punaisen Ristin Tampereen Nuorten turvatalolla toteutettu ryhmä koulukiusaamista kohdanneille seitsemäsluokkalaisille tytöille oli ainutlaatuinen kokeilu Tampereen seudulla. Näyttää siltä, että vastaavia kokeiluja ei ole kolmannen sektorin toimesta aiemmin tehty.

Koulukiusaamista käsittelevän ryhmän järjestäminen osoitti sen, että kolmannella sektorilla on oma merkitys nuorten hyvinvoinnin tukemisessa koulukiusaamisen käsittelyssä. Koulun tehtävänä on puuttua ja selvittää koulussa tapahtuvaa kiusaamista. Kolmas sektori voi olla koulun apuna järjestämällä nuorille koulun ulkopuolisia mahdollisuuksia kohdata muita nuoria sekä nuorille mahdollisuuden saada tukea omalle ikäkaudenmukaiselle kasvulle ja kehitykselle. Ryhmien avulla nuorille avautuu mahdollisuuksia tavata toisia samassa elämäntilanteessa olevia nuoria sekä saada apua ja tukea itsetunnon ja minä –kuvan kehitykselle. Tätä kautta nuoret saavat purkaa tuntemuksiaan ja kenties mahdollisuuden kohdata ystävä. Jo yksi ystävä voi auttaa nuorta selviämään koulukiusaamisen aiheuttamilta pitkäaikaisilta vaikutuksilta kuten masennukselta, ahdistuneisuudelta ja yksinäisyydeltä.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vile'n, M. 2003. Nuoren aika. Helsinki: WSOY.
- Aho, S., Laine, K. 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Fenwick, E., Smith, T. 1994. Murrosiästä aikuisuuteen. Selviytymisopas nuorille ja heidän vanhemmilleen. Helsinki: Weilin&Göös.
- Grönfors, M. 2007. Havaintojen teko aineiston keräyksen menetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 151–168.
- Haaniemi, R., Raina, L. 2005. Yksilöt yhdessä. Kasvatus ja persoonan laatu. Helsinki: Arator Oy.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Heikkinen, H. L.T, Huttunen, R., Moilanen, P. 1999. (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Helsinki: WSOY Kirjapaino.
- Heikkinen, H.L.T. 2007. Toimintatutkimus – toiminnan ja ajatteluntaitoa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 196–211.
- Heiskanen, T. 2011. 150 puhelinnumeroa, mutta ei ketään, kenelle soittaa. Teoksessa Heiskanen, T., Saarinen, L. Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Jyväskylä: PS-Kustannus, 77-95.
- Hirsjärvi, S. 1997. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammer-Paino Oy, 160–213.
- Holmberg-Kalenius, T. 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Helsinki: Gummerus Kustannus Oy.
- Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä.: opas kouluille ja kasvattajille. Helsinki: Kirjapaja.
- Jukka, J. 2011. Koulukiusaamisen vaikutukset kiusatun psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Junttila, N. 2010. Social competence and loneliness during the school years – Issues in assesment, interrelations and transsmission. Kasvatustieteiden tiedekunta ja psykologian oppiaine. Väitöskirja. Turun yliopisto. Turku: Painosalama.

Juusola, M. 2013. Joka viides lapsi jää yksin. Helsingin Sanomat verkkolehti 28.3.2013. Viitattu 28.3.2013.
<http://www.hs.fi/elama/Joka+viides+lapsi+j%C3%A4+yksin/a1364419134315>

Jyrkämä, O. 2011. Vertaistukiryhmä käyntiin. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö, 32–35.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitseville. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Kauppila, R.A.2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kirves, L., Pelkonen, M. & Peura, J. 2009. Miksi kertoisin kun se ei auta? Raportti nuorten kiusaamiskyselystä. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.

Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.

Korhonen, N. 2011. Turvatalo nuori on lähes aina ollut kiusattu tai kiusaaja. Aamulehti 26.9.2011, A13.

Kuula, A. 1999. Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kärnä, A. 2012. Effectiveness of the kiVa Antibullying Program. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Turun yliopisto. Turku: Uniprint Suomen Yliopistopaino Oy.

Laimio, A. & Karnell, S. 2011. Vertaistoiminta- kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö, 12–18.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630. Viitattu 31.1.2013.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630?search\[type\]=pika&search\[pika\]=ammatillisen%20koulutuksen%20laki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630?search[type]=pika&search[pika]=ammatillisen%20koulutuksen%20laki)

Lenruth, M, Kalinainen, E. 2009. Ryhmäytymisprosessi ja siihen vaikuttavat tekijät lastensuojeluyksikkö x:ssä. Sosiaali- ja terveysala. Sosiaalialan koulutusohjelma. Saimaan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Lielähti, M., Saari, M. 2011. ”Joskus huoli on ollut turha, mutta parempi katsoa kuin vähätellä”. Oppilashuoltoryhmän näkemys koulukiusaamisesta 7.– 9. luokilla Tampereella. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaalisen kuntoutuksen vaihtoehtoiset ammattiopinnot. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäyte-työ.

Linturi, H. 2000. (päivitetty 2003). Toimintatutkimus. Viitattu 31.1.2013. http://nexusdelfix.internetix.fi/fi/sisalto/materiaalit/2_metodit/5_actix?C:D=61566&C:selres=61566

Lukiolaki. 21.8.1998/629. Viitattu 31.1.2013. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lukiolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629?search[type]=pika&search[pika]=lukiolaki)

Mikkonen, K., Naapuri, M. 2009. Raportti kouluhyvinvointikyselystä lasten vanhemmille vuonna 2009. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Helsinki: Taloustutkimus Oy.

Olli, T. 2013. Duudsonit vakavoituivat kiusaamisen edessä. Seutulehti Uutis Oiva. 7.3.2013, 5.

Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa. Helsinki: Otava.

Omavalvontasuunnitelma. 2013. Punainen Risti. Nuorten turvatalot. Tampere: Tampereen Nuorten turvatalo.

Opetusalan ammattiliitto. 2006. OAJ:n ohjeet koulukiusaamisen ja väkivallan ehkäisemiseksi. Viitattu 18.2.2013. http://www.oaj.fi/portal/page?_pageid=515,710881&_dad=portal&_schema=PORTAL

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Viitattu 31.1.2013. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search\[type\]=pika&search\[pika\]=perusopetuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search[type]=pika&search[pika]=perusopetuslaki)

Pikas, A. 1990. Irti kouluväkivallasta. Helsinki: Weilin+Göös.

Pönkkö, M.-L., Tervonen-Rossi, R. 2009. Moniammatillinen yhteistyö lapsen ja nuoren kasvun tukemisessa. Teoksessa Lämsä, A.-L. 2009. Mun on paha olla: näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 145–148.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, C. 2010. Kiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Toivonen, S. 2012. Yksinäinen lapsi: ”Mä en kelpaa mihinkään”. Yle uutiset. Verkkojulkaisu. 24.9.2012. Viitattu 30.3.2013.
http://yle.fi/uutiset/yksinainen_lapsi_ma_en_kelpaa_mihinkaan/6303987

Vainio, J. 2011. Tyhmä saa olla, muttei kiusaaja. Aamulehti 10.8.2011, B13.

Vapaaehtoistyö Nuorten turvatalolla. 2011. Perehdyttämisopas uusille vapaaehtoisille. Tampere: Punaisen Ristin Tampereen Nuorten turvatalo.

Uusi teemaryhmä Turviksella!

Maaliskuussa 2012 Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalolla alkaa uusi teemaryhmä 7. luokkalaisille tytöille!

Ryhmä kokoontuu yhteensä 7 kertaa:

13., 20. ja 27. maaliskuuta sekä 3., 10., 17. ja 24. huhtikuuta. Kokoonnumme kello 16-17.30 Turviksen tiloissa, osoitteessa Hämeenkatu 22 C. Jokaisella kerralla syödään myös välipalaa, joten suoraan koulustakin voi tulla. Ryhmä on osallistujille maksuton.

Ryhmän koko on 6-8 tyttöä, joilla kaikilla on kokemuksia koulukiusaamisesta. Ryhmässä käsittelemme jokaisella kerralla eri aiheita, joihin myös tytöt pääsevät vaikuttamaan. Aiheita voivat olla esimerkiksi media, itsetunto, ? , ?

Ryhmää vetävät Turvatalon työntekijät Annika Kankainen ja Marika Määttänen.

Jos kiinnostuit ryhmästä, ota yhteyttä Annikaan tai Marikaan joko puhelimitse numerosta 040 55 66661 tai sähköpostilla turvatalo.tampere@redcross.fi

Tervetuloa!

TUTKIMUSLUPA

Olen Marika Määttänen ja toimin SPR Nuorten turvatalolla kriisi- ja perhetyöntekijänä ja ohjaan yhdessä Annika Kankaisen kanssa koulukiusatuille tytöille tarkoitettua ryhmää.

Opiskelen työni ohessa sosionomiksi. Teen opiskeluuni liittyvän opinnäytetyön ryhmään liittyvistä prosesseista.

Pyydän lupaa saada kuvata videokameralla ryhmäkertoja oman muistini tueksi. Lisäksi haastattelen ryhmien lopuksi tyttöjä yksilöllisesti ääninauhoille. Säilytän tallenteita lukollisessa kaapissa, kunnes saan opinnäytetyöni valmiiksi. Tämän jälkeen hävitän materiaalit.

Tampereella 10.4.2012

Marika Määttänen
kriisi- ja perhetyöntekijä
SPR Nuorten turvatalo

Annan luvan tallenteiden ottoon ryhmässä

PALAUTEKYSYMUKSET

Mitkä asiat olivat sinun mielestäsi mukavia viime kerran ryhmässä?

Mitkä asiat eivät ole olleet mukavia?

Mitä toivoisit seuraavalta kerralta?

Millaisen arvosanan antaisit viime ryhmälle asteikolla 4-10? (ympyröi numero)

4 5 6 7 8 9 10

